

16. marts: Globaliserings-ministre linet op til det pressemøde, hvor regeringens strategi blev præsenteret

Skrig og skrål

- og klynkere, siger regeringen om forsknings- og universitetsverdenen.

Miskreditering af saglige indvendinger, siger Marianne Jelved (RV)

"Med alt det, Regeringen lægger op til nu, så vil kvaliteten blive belønnet, og der, hvor kvaliteten ikke er i top, bliver der skrig og skrål, for der bortfalder bevillingerne", sagde **videnskabsminister Helge Sander (V)** i dagene op til offentliggørelse af regeringens 333 globaliseringsforslag.

Sanders udtalelse var møntet på regeringens plan om, at der skal være færre universiteter, at penge skal gå til de stærkeste og bedste forsknings- og uddannelsesmiljøer – og at svage forskere og universiteter dermed kan se frem til at miste penge.

Statsministeren: Klynk og skrigeri

Men Sander havde ikke selv fundet på det hidsige udfald mod universitetssektoren. Statsministeren – der blev kendt på sin nedgøring af eksperter som "smagsdommere" – sagde nemlig nogenlunde det samme om universitetssektoren til Dansk Industris årsmøde d. 29. sept. 2005: "Der er forskere og andre, som har kritiseret os for, at regeringens 10 mia. ekstra pengene til en øget forsknings- og uddannelsesindsats kommer for langsomt. Men det skrigeri er ikke noget imod hvilket skrigeri, vi kan forvente, når det kommer frem, hvad der skal til for at få penge i fremtiden", sagde Anders Fogh Rasmussen: Pengene skal gives til gengæld for noget, og der vil være betingelser. Forskning i international klasse, mere konkurrence, mere forskning og udvikling inden for teknik og naturvidenskab m.m."

Også i forbindelse med finanslovsforhandlingerne i 2005 optrådte statsministeren og videnskabsministeren synkront. Først nedgjorde Anders Fogh det som "klynkeri", da universitetssektorens kritiserede, at der ikke blev taget hul på løftet om de 10 mia. kr. til forskning og uddannelse. Og kort tid efter hørte man så også Helge Sander sige "klynk"...

Jelved: Miskreditere kritikere på forhånd

Men Foghs og Sanders stempling af kritikere er ødelæggende for en politisk debat, mener den radikale partileder, **Marianne Jelved**.

"Udtalelserne vidner om, at regeringen med alle midler prøver at undgå kritiske indvendinger ved at miskreditere saglige kritikere på forhånd. Når de stempler saglige indvendinger som 'skrig og skrål' og 'klynkeri', sker det først og fremmest som et signal til opinionsdannere om, at kritik af regeringens universitetspolitik er forventelig banal og ikke behøver at blive taget alvorligt", siger hun. "Det politiske klima er desværre inficeret af, at der træffes beslutninger af et absolut flertal VK og Dansk Folkeparti. Afskaffelse af gruppeeksamen er et godt eksempel: Det blev gennemført af et flertal, uanset alle eksperter råd og de saglige argumenter imod".

Jelved skabte stor opstandelse, da hun kaldte Statsministeren en farlig mand, fordi han kategoriserede debattører som "fårene og bukkene", dem der er mod ham og dem, der er med ham. Dermed splitter han og ødelægger debatklimate ved at opstille modsætninger.

Utilbens i forhold til beslutningsmagten

Jelved siger, at regeringen faktisk har et vist held med at miskreditere folk, som er uenige med dem: "Resultatet er i hvert fald, at der ikke er en debat. Og det er da meget uheldigt for demokratiet og ytringsfriheden, når der ikke er dialog. Vi har jo ikke reel ytringsfrihed, hvis nogle miskrediteres på forhånd", siger hun:

"Resultatet af regeringens forsøg på at tvinge sin politik igennem er en ødelæggelse af debatklimate. Der lægges en uhyggelig selvcensur ned over dette land, hvor alle vogter på, om de gør sig *utilbens* i forhold til beslutningsmagten.

Når nogle fx afgiver høringssvar skriver de ikke deres egen mening, men går ind på regeringens tankegang i et forsøg på '*at mindske skaderne*'. Men efterfølgende tager regeringen dem så til indtægt for sin politik! Sådanne mekanismer er ødelæggende for debatten og demokratiet, for ministrene får jo ikke en regulær rådgivning..."

DOKUMENTATION:
Forskeres arbejdsmiljø

Forskeres arbejdstider 4
Ph.d.-stipendiater arbejder 41,4 timer ugentligt, adjunkter 47,3, lektoren 47,3 og professoren 50,6. Og i sektorforskningen har seniorrådgiverne 41,1 timer
VILSTRUP

Stress 5
Hver anden universitetslærer føler sig stresset, og det samme gør hver fjerde sektorforsker. Men sektorforskerne er mindst 'fornøjede' med deres arbejdsvilkår: Fire ud af ti føler sig for eksempel "kontrolleret"
VILSTRUP

Strategi: Mere konkurrence! 6-7
Regeringens 'globaliserings-strategi' møder kritik fra forskerverdenen: Hvor er løftet i universitetets almindelige basisaktiviteter, spørger Linda Nielsen og Nina Smith

Fusioner: Store kulturforskelle 8-9
Mandag d. 3. april skal universiteter og sektorforsknings-institutioner have meldt til Videnskabsministeriet, hvem de vil parres med. FORSKERforum har spurgt til fusions-konsekvenser hos sektor- og universitetsforskere, som allerede har oplevet fusioner på egen krop

Frivillig adgangsbegrænsning 11
- på humaniora i Århus. For samfundets skyld og for stå-indtjeningens, for studierne kan vælge supermotive-rede studenter

Kandidatgrad 'light' 13
Studerende skal færdiggøre speciale på det normerede halvår, kræver regeringen. Det behøver ikke gå ud over kvaliteten, mener professor, der tidligere har advaret mod kvalitets-fald

Patentfiksering 15
Regeringen har urealistiske fantasier om, hvad patenter kan, mener professor, der mener, at styringstankegangen er farlig

DPU prøveklud 18
- på universitetslovens mulighed for kontraktstyring: Clearinghouse er første trin

Privilegeret akademisk liv 20
Men at være ph.d.-stipendiat i Cambridge er ikke et liv i materiel rigdom.
UNG FORSKER

Irak: Forskere i skudlinien 22
250-500 irakiske intellektuelle eller akademikere forsvundet eller likvideret siden Saddam blev væltet

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt JAs, DFs og DDDs undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
(ansv.hav. for dette nummer)
Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM3
Lektor Lars Kamp Nielsen,
Farmaceutforeningen
Seniorrådgiver Kirsten Pilegaard,
Dyrlægeforeningen
Anders Correll, JA

Journalist Thomas With
(tw@magister.dk)
Red. sekr. Jørgen Øllgaard
(Joe@magister.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg C

Telefon: 38 15 66 33
Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 9 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline:

18. april 2006

Se de seneste nyheder på
www.forskerforum.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg C
Tlf. 38 15 66 00

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
Tlf. 33 95 97 00

Dansk Farmaceut Forening
Rygaards Allé 1
2900 Hellerup
Tlf. 39 46 36 00

JA – Jordbrugsakademikerne
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

Dyrlægeforeningen
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

Oplag: 7.500

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
tlf. 44 53 05 51

Tryk:
Datagraf

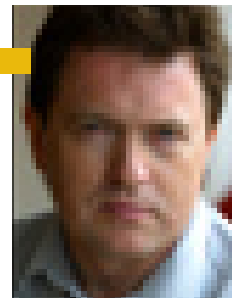
Foto: Søren Hartvig

(hvor ikke andre er anført)

LEDER

Af lektor **MOGENS OVE MADSEN**,
fmd. for DJØF's UFO

"Kære Sander!" sagde universitetslærerne blidt.

"Du burde virkelige ikke have givet alt
hvad Du ejede for vores Skyld ..."

"For Jeres skyld?" svarede Sander.

"Nej. For min egen!"

Han rejste sig fra Huggeblokken
og stod foran de to universitetslærere.

Han ventede et Øjeblik og gentog saa:

"Jeg er en stor Kunstner, Mesdames!"

(Lettere omskrivning fra **Babettes Gæstebud**)

Sanders gæstebud

Undervisningsminister Bertel Haarder har sine Sorø-møder og videnskabsminister Helge Sander sine Middelfart-møder. Fra nær og fjern blev der engang i marts givet gæstebud – "Dialogforum" - for en særligt udvalgt kreds fra forsker- og organisationsverdenen. På menuen blev gæsterne budt på intet mindre end 5 store retter:

- **Mekanismer til kvalitetssikring** af udviklingsprocesser i en privat virksomhed

- **Akkreditering og kvalitetssikring** af universitetsuddannelser

- **Eliteuddannelser og uddannelser i verdensklasse** – balance mellem elite og bredde i danske universitetsuddannelser

- Hvordan skal **de kommende års bevilling** til forskning "skrues sammen" for at sikre kvalitet og relevans

- **Forskeruddannelse** – et bud på hvordan universiteterne kan håndtere de kommende års vækst i antallet af ph.d.-studerende

I sandhed en overdådig middag, som er mere end en symbolsk nadver hvor himlen kortvarigt bringes ned til de ydmygt ventende middagsgæster. Intet er glemt. Både undervisning, forskning og de kommende generationer er i fokus.

Sander er i sit es, han skal nu udleve sin skæbne – trods den frivillige flugt fra kommunarderne i Herning. Efter flere år i det universitære uvejr er retterne klar – det lokale øllebrød og klipfisk skal nu opgives til fordel for de mest udsøgte retter fra det internationale spisekort. Sander har trukket en *lotteriseddel* i Globaliseringsrådets store spil og trods middagsgæsternes udelte frygt for Guds vrede over denne usømmelige overdådighed, lader man sig højtlydt vederkvæge ved menukortets løfter.

At optræde som puritaner i denne forførelsesakt vil være misforstået. Man må vise sin velvilje - tilrettelæggelsen er så sofistikeret, at det indgyder respekt og applaus fra feinschmeckerne; Sander optræder som kunstneren og forførelsen. Men som det nu er universitetslærerens lod, skal menukortets løfter sammenholdes med måltidets egentlige substans:

Kvalitetssikring af udviklingsprocesser er som den uægte skildpaddesuppe – (*Chât Lafitte* er jo ikke længere tilladt, da slagtning af skildpadder er forbudt) – man jagter den ægte smag, men når den aldrig rigtig!

Akkreditering skal laves på hver eneste uddannelse: *Blinis Demidoff*, disse små forjættende pandekager pålagt *sevruga kaviar* og *creme fraiche* fra Arla

efter behov. Alle uddannelser steger på en ministerielt uafhængig pande ind til de bliver gyldne – er de seje nok, kan de herefter lægges på det ovnfaste fad sammen med alle de andre uddannelser – og de vil se meget ens ud – den russiske oprindelse fornægter sig ikke!

Eliteuddannelser – en *Cailles en Sarcophage!*

Det er ikke så meget det, at man udbener de studerende for at give plads til lærdom – i dette tilfælde skal de fyldes med gåselever og trøfler. Herefter lægges de i en butterdejskiste og placeres i en passende varme. Her skal der virkelig kræses og ikke uventet monteres kisterne i en ægte cognac-sauce.

Hvordan skruer man **fremtidens bevillinger til forskning** sammen – joh, det skal bl.a. ske gennem **mere konkurrence** og **mere strategisk udvælgelse**. Glemte er blandede fade med udsøgte oste fra *Auvergne, Cantal* og *Fourme d'Ambert*. Og glemt er præsident de Gaulle bonmot: "Hvordan kan man regere et folk, der har 325 oste?"

Endelig var der desserten *Baba au Rhum* – en kage med romsauce – især for den næste (ph.d.-) generation, der skal laves med raffinesse og lethed, men hvor en lille bismag fra en billig rom kan spolere velværet.

Nu er den slags kulinariske udskjelser ikke hverdagskost for en universitetslærer, så jeg må gå til bekendelse og indrømme, at måltidets detaljer er hentet i *The World Authority Larousse Gastronomique*.

Uden at uddele kokkehuer – det vil være upassende i disse benchmarking-tider – skal menukort og måltid holdes op mod hinanden: Menukortet ser på overfladen løfterigt og tilforladeligt ud, men vi ved jo godt, at måltidets kvalitet ikke altid lever op til kortets løfter. Og vi ved jo også alle, at kvaliteten afhænger af om køkkenchefen og hans kokke er dygtige, om der er arbejdsglæde og fantasi i køkkenet, om råvarerne er gode nok. Og her breder mistroen sig måske, for Sander præsenterer et flot menukort, mens hans eneste bud på forudsætningerne – kokkenes arbejdsbetingelser og råvarer – lyder, at de skal konkurrere mere i køkkenet og koncentrere sig om nogle bestemte retter, som er de mest populære hos bestemte kunder.

Og så skal vi i øvrigt ikke glemme, at uden gevinst på Sanders lotteriseddel, så bliver det kokkene, som skal trylle vindfrikadeller med skysovs om til fransk gourmetmad ...

Business-skole var ved at gå fallit

Først var underskuddet på 48 mio. kr. og der blev skåret ned og lavet fratrædelser m.m. Nu viser det sig så, at underskuddet kun er på 17 mio. kr

CBS - Handelshøjskolen i København –har haft mere end almindeligt svært ved at få tjek på økonomien det sidste halve års tid.

I efteråret blev meldte ledelsen ud om et underskud på -48 millioner kroner, katastrofe-klokkerne ringede og drastiske nedskæringer blev sat i gang, først og fremmest på det erhvervsproglige fakultet.

Men da det økonomiske resultat omsider forelå, viste det sig, at underskuddet nu var røget ned på -17 millioner kroner. Altså en forbedring på 31 millioner kroner. Og trak man afskrivninger på bygninger ud af tallet, faldt underskuddet til omkring -7 millioner. En pæn klat penge, men en del mindre drastisk end en efterårets katastrofetal.

Rektor: Dybt problematisk

En handelshøjskole, der er ved at gå fallit og så alligevel ikke, er vel godt nyt? Både og - for hvad skal man mene om en business-school, der til dagligt lever af docere *god økonomistyring* overfor kommende forretningsfolk, men som ikke kan finde ud af at styre sin egen økonomi - og som har så lidt styr på den, at et proklameret underskud på 31 millioner forsvinder i løbet af få måneder?

"Ja det er dybt problematisk," medgiver rektor Finn Junge-Jensen fra Copenhagen Business School, "og naturligvis er der blevet ironiseret en hel del over, at det sker netop på en Handelshøjskole. Jeg skal da ikke nægte, at jeg har mødt mange morsomme bemærkninger i den seneste tid. Men jeg lover at det nok skal blive bedre."

CBS har fået revisionsfirmaet Ernst & Young til at hjælpe sig, og der arbejdes nu på at få bedre løbende målinger af, hvordan det går med økonomien. En vanskelighed er indtægterne fra stå-produktionen, som man først kender i oktober, og som ifølge Finn Junge-Jensen kan svinge meget på grund af svingende studenteradfærd. Men han medgiver, at det principielt ikke adskiller sig fra de problemer en privat virksomhed har med at holde øje med produktion og salg.

Rektor: Besparelser nødvendige

De hårdeste kritikere af det hoppende underskud fortolker det som en bevidst manøvre for gøre det nemmere at komme igennem med nedskæringer. Besparelser argumenter vejer tungere, når de bakkes op af underskud på -50 millioner. Det afvises af rektor:

"Jeg havde meget gerne været foruden. Meldingen om det store underskud har givet en masse bekymringer og meget stærke og uhensigtsmæssige reaktioner. Vi har brugt fantastisk megen tid på at finde ud af, hvordan det virkelig forholdt sig. Hvis vi havde haft det rigtige grundlag tidligere havde det

hele været meget nemmere," siger Finn Junge og tilføjer at den drastiske udmelding måske har haft en effekt:

"Der er gjort en enorm indsats for at være omkostningsbevidste, og der er arbejdet ekstra hårdt på at skaffe flere indtægter."

Men uanset underskuddets størrelse har besparelserne været nødvendige, forklarer rektor.

Det store Erhvervsøkonomiske fakultet tegner sig for langt det dårligste resultat med et driftsunderskud på -16 millioner kroner – dog en forbedring! på 5 millioner i forholdet til dommedagsprognosen i efteråret.

Rektor: Erhvervsprog havde strukturproblem

Det erhvervsproglige fakultet kommer ud med et underskud på -2,6 millioner – men ville næsten være endt i rundt nul, hvis ikke der skulle være brugt 2,5 millioner i fratrædelsesordninger i forbindelse med de nedskæringer, som senere viste sig at være lidt for hurtig udrykning.

På den baggrund virker det paradoksalt, et netop det erhvervsproglige fakultet blev tvunget til at skære ned med 15 pct., mens de ansatte på det økonomiske fakultet kunne slippe med en tidsbegrænset reduktion af forskningstiden.

Finn Junge-Jensens forklaring lyder:

"Det sproglige fakultet har et strukturelt problem, som vi ser mange andre steder i verden, nemlig en svigtende søgning til en nogle af sprogfagene. Der er ikke længere den store interesse for at kombinere to sprog som spansk, russisk, italiensk, tysk, fransk. Vi har set tendensen gennem flere år. Men da den viser sig at fortsætte, er vi nødt til at reducere antallet af lærere," siger Finn Junge.

På det Erhvervsøkonomiske fakultet skyldes underskuddet, ifølge rektor, en række ambitiøse satsninger, der ikke har givet de forventede resultater. Men ved at lukke projekterne eller ved at drosle dem ned kan underskuddet klare med mindre justeringer. Her er der ikke tale om et "strukturelt" problem, forklarer Finn Junge-Jensen.

Men direktøren blev forflyttet

Bestyrelsen for CBS Handelshøjskolen i København har sat direktør Gert Bechlund fra bestillingen som konsekvens af den økonomiske slingekurs og flere års underskud. Han skal fremover stå for andre opgaver.

CBS søger nu - ifølge et brev til medarbejderne citeret i Berlingske Tidende - efter en direktør med "special kompetence på økonomi-området."

TKW

Langballe og Dansk Folkeparti imod regeringens globaliseringsstrategi?

I slutningen af marts var der tilsyneladende et flertal imod regeringens Globaliseringsstrategi. De mange bindinger til erhvervslivet gør forskningspolitik til erhvervs politik og truer den frie grundforskning, sagde oppositionen – hvortil pludselig Dansk Folkepartis forskningsordfører Jesper Langballe hørte: "Man flytter fokus fra grundforskningen, som er den, vi skal leve af. Universiteterne bliver efterhånden en børneskole for erhvervslivet, og det er en helt forkert udvikling. Både forskning og undervisning er et mål i sig selv, og det handler ikke bare om at producere foder til erhvervslivet" (INFORMATION d. 24. marts).

Dansk Folkeparti har hidtil kun markeret sig ved modstand mod, at der skal afsættes penge til en flerårsaftale for forskning. Og måske er Langballes udtalelser slet ikke Dansk Folkepartis politik, for til FORSKERforum siger han kortfattet: "Jeg har simpelthen ingen kommentarer lige nu, for jeg regner med at få en snak med Regeringen inden ret lang tid, og jeg ønsker ikke at lukke for disse forhandlinger på forhånd".

Med *genstridigheden* har Langballe bragt sig i en god forhandlingsposition over for Regeringen; han kan som tidligere tage sig betalt med særkrav mod til gengæld at stemme for regeringens strategiplan.

Langballe benægter dog at være "løstænker" og løbe fra, hvad han har sagt: "Jeg løber heller ikke fra mine ord i januar, hvor jeg luftede nogle overvejelser om, at der er behov for flere basismidler til forskningen. Det mener jeg da fortsat".

Men Langballe ville ikke svare FORSKERforum på, om hans støtte til basisforskningen – som er imod Regeringens politik – er hans private holdning eller Dansk Folkepartis politik.

Der er således lagt op til, at Dansk Folkeparti handler sagen af med Regeringen.

Lovforslag: Ikke politisering af de frie forskningsråds bevillinger

Videnskabsministeren garanterer, at et nyt lovforslag ikke er en underminering af de frie forskningsråds bevillingskompetence, sådan at politikerne kan øremærke rådets almindelige "frie bevilling". Kun i de tilfælde, hvor Folketinget placerer en ekstrabevilling i rådet kan rådet – i undtagelsestilfælde – tillægges en særlig "udmøntningskompetence", forsikrer Helge Sander (L 125, spm.3) om lovforslag, der bl.a. præciserer de Det Frie Forskningsråds og Det Strategiske Forskningsråds arbejdsområder.

Fiffel-sag: Forstyrrelse af folketingets arbejde?

Sagen om Helge Sansers filen med en båndudskrift verserer endnu. Ministeren fiflede som bekendt, da en sætning ("og det havde sikkert været bedre om ...") fra en Folketingsdebat pludselig var forsvundet i ministeriets båndudskrift.

SF'eren Morten Homann har siden ihærdigt prøvet at få skovlen under Sander, men forgæves. Sander har godt nok fået en påtale af sin håndtering, men på den anden side bagatelliserer Dansk Folkeparti og De Konservative oppositionens opførelse som "forstyrrende for Folketingets arbejde". Og da Homann prøvede at lokke Sander til at vurdere, om påtalen og bagatelliseringen er "lige berettigede", fik han dette salomoniske svar:

"Det vil jeg ikke sætte mig til dommer over, idet det er min opfattelse, at både præsidiets og ordførerne varetager hver deres hverv på bedst mulige måde" (§20, spm. 49).

Homann har ikke søgt opklaret, om svaret betyder, at Folketingets Præsidium kan rende og hoppe...

Langt ud over 37 timers arbejdsuge

De universitetsansatte arbejder i gennemsnit 45 timer om ugen, sektorforskere i 40 timer

Til ud af tre universitets- eller sektorforskere arbejder mere end 39 timer pr. uge. Det er specielt de universitetsansatte, som har lange arbejdstider: Omkring halvdelen angiver, at de arbejder 40-45 timer ugentligt, men hver tredje adjunkt eller lektor arbejder mere end 45 timer ugentligt. Og over halvdelen af professorerne arbejder mere end 45 timer.

Blandt sektorforskerne arbejder halvdelen i 40-45 timer ugentligt, men det er kun hver tiende, som arbejder mere end 45 timer.

Det viser analyseinstituttet **VILSTRUPs arbejdsmiljø-undersøgelse**, som netop er gennemført blandt DMs forsknings- og universitetsansatte (1071 interviews ud af DMs 4976 forsker-medlemmer).

Hvis universitets-professoren eller -lektoren gik hjem efter 32-33 timer, som de bruger på undervisnings- og administrations-pligter, ville der kun være 4-5 timer tilbage til forskningen...

Lektorer og professorer: 4-5 timer til forskning ...

45 ugentlige arbejdstimer ugentligt i gennemsnit fortæller et klart uge om, at de universitetsansatte ikke har nogen arbejdstidsaftale med en fast, øvre arbejdstid.

Det ugentlige arbejdstimetal varierer mellem de forskellige stillingskategorier: Ph.d.-stipendiater 41,4 timer, adjunkten 47,3, lektoren 47,3 og professoren 50,6. (*Undersøgelses resultater svarer nogenlunde til GAL-LUP-undersøgelsen fra 1999 samt Bo Jacobsens undersøgelse fra 2002*).

Ph.d.'erne har i 2005 næsten 30 timer ugentligt til deres forskningsprojekter, mens lektoren kun har 15,1 timer og professoren 17,9 timer.

Lektoren og professoren må således tage fritiden til hjælp, hvis de vil have forsknings-tid. Pligterne i undervisning og administration sluger nemlig det meste af den norme-

rede arbejdsuge på 37 timer. Hvis universitets-professoren eller -lektoren gik hjem efter 32-33 timer, som de bruger på undervisnings- og administrations-pligter, ville der kun være 4-5 timer tilbage til forskningen...

Lektoren og professoren: Administration en tidssluger

Undersøgelsen fortæller, at især administration med 13,8 arbejdstimer (gennemsnitligt) er en overraskende tidssluger for lektorerne. Og endnu værre for professorerne med 16,7. Det kunne pege på, at det er de fastansatte og ældre medarbejdere, som holder systemet sammen.

Et historisk regnestykke fortæller, at fordelingen af arbejdsopgaverne har ændret sig de sidste tyve år: Indtil midten af 1980'erne, hvor regeringen suspendede normen, gik studierne ideelt set ud fra, at de fastansattes ansattes arbejdstid skulle fordeles efter den såkaldte **UFA-norm på 50-40-10 (til undervisning / forskning / administration)**. Overført på nutidens 37 timers arbejdsuge skulle halvdelen (18,5 timer) således gå til undervisning, hvilket faktisk svarer meget godt til lektorens faktiske tidsforbrug på 18,4 i VILSTRUP-undersøgelsen. UFA-ideelt skulle der være 14,8 timer til forskning, men her viser det sig, at lektoren faktisk bruger lidt mere, nemlig 15,1 time.

Men den store tidssluger er administrationen, som UFA-ideelt kun burde være på 3,7 men rent faktisk sluger 13,8 af lektorens arbejdstimer...

Sektorforskere uden faste arbejdstidsaftaler ...

I sektorforskningen findes der arbejdstidsaftaler m.m. som angiveligt skulle holde styr på arbejdstimerne. Men 70 pct. af seniorforskerne fortæller alligevel, at de arbejder mere end 40 timer ugentligt.

Seniorrådgivernes ugentlige arbejdstid på 41,1 timer i gennemsnit, fordeles sig på 20,6 timer til forskning, 1 time til undervisning,

9,3 til vejledning og rådgivning samt 9,8 timer til administration.

På trods af, at sektorforskningen angiveligt har arbejdstidsaftaler, så fortæller halvdelen af seniorforskerne og forskerne, at de *ikke* har en aftale omkring overarbejde / afspadsering / overarbejdsbetaling. Det kunne indikere, at de enten klarer problemet individuelt ved at afspadsere, når de har tid – eller at de arbejder gratis lige som universitetslærerne, dvs. at arbejdstimer ud over 37 timers arbejdsuge er ulønnede...

ja

Ugentlige arbejdstider for forskellige stillingskategorier (2005)

	37-39 t.	40-45 t.	45- t.	Gn.snit
Ph.d.-stip.	19 %	46 %	20 %	
Adjunkter	11	49	34	
Lektor	8	51	38	
Professor	4	34	62	
Andre	23	45	17	
<i>Universiteterne</i>				45 t.
Seniorforsk.	27	61	8	
Forsker	48	43	10	
Seniorrådgiv.	55	36	-	
Andre	37	39	12	
<i>Sektorforskningen</i>				40 t.

(Kilde: VILSTRUP tabelmateriale Q sp.10)

VILSTRUP: Medlemsundersøgelse af statsligt ansatte forskeres arbejdsforhold (februar 2005)

Se undersøgelsens hovedresultater på www.forskerforum.dk

Stress i forskerverdenen

Hver anden universitetslærer og hver fjerde sektorforsker oplever stress

Stress er udbredt i forskerverdenen. Hver anden universitetslærer er stresset, mens det samme gælder for hver fjerde sektorforsker. Stressen viser sig ved, at de oplever at have svært ved at nå deres arbejdsopgaver, selv om de har en ugentlig arbejdstid der er langt over de 40 timer og at den stiger, jo længere de kommer i karrieren.

Stress-symptomer bekymrer mange: 60 pct. angiver at være stressede i hverdagen. Og hver fjerde universitets- eller sektorforsker oplever at have så meget stress, at det faktisk går ud over helbredet.

Der er en entydig sammenhæng mellem arbejdstid og stress: Blandt de stressede har 40 pct. mere end 45 arbejdstimer om ugen. Og da det især er dem over 50 år, som laver det administrative arbejde, er der tendens til, at især denne gruppe plages af stress. Det kunne skyldes en blanding af stor arbejdsbelastning samt pligtarbejde: Undervisning, men især administrationen.

Generelt: Lidt flere tilfredse end utilfredse

Forskernes oplevelse af deres arbejdsvilkår fremgår af en **VILSTRUPS interviewundersøgelse med 1071 forskere (blandt DMs 4976 forsker-medlemmer)**:

Ses generelt på tilfredsheden med arbejdsmiljøet er der lidt flere *tilfredse* end *utilfredse*: På universitetet er 35 pct. utilfredse, mens 39 pct. er tilfredse (26 pct. ved ikke). I sektorforskningen er 31 pct. utilfredse, mens 39 pct. er tilfredse (30 pct. ved ikke).

Tilfredshed – *de fornøjede* – med arbejds-situation hænger i nogen grad sammen med stressniveau og fællesskab på arbejdspladsen. Utilfredsheden er markant størst blandt de stressede.

Universitetsreformen skal angiveligt give stærkere og mere beslutningskraftige ledere. Der er dog overvejende tilfredshed med dagens ledere: 60 pct. er faktisk tilfredse med deres nærmeste leder, mens 20 pct. er utilfredse (og 20 pct. har ikke bestemt sig). Og holdningerne til lederens kvaliteter er faktisk jævnt fordelt på alle grupper; det er fx ikke sådan, at de ældre er de mest utilfredse.

Og det viser sig paradoksalt nok, at de stressede *ikke* skyder skylden på deres nærmeste leder. De er ikke mere utilfredse med lederen end andre. Men det fremgår ikke, om de stressede faktisk oplever deres arbejdsbelastning – og stress – som et selv-påført problem ...

Sammenhængende forskningstid

For en forsker er sammenhængende forskningstid en vigtig indikator på, hvor gode ar-

bejdsvilkårene er. Det er vanskeligt at forske, hvis man hele tiden bliver afbrudt.

Halvdelen af alle forskere mener, at de bruger for meget tid på administration frem for forskning.

Universitetsansatte har (med administration og især undervisning) flere forskellige pligter end sektorforskeren. Og universitetsforskere oplever at de kun har 25-28 pct. sammenhængende forskningstid. I sektorforskningen har den nærmest sammenlignelige gruppe, seniorforskernes 38-40 pct.

De uforføjede: I sektorforskningen

VILSTRUP udpeger også en gruppe forskere, som er *"fornøjede"* med deres vilkår. De er tilfredse med deres leder, de får kollegial støtte, de føler sig som en del af arbejdsfællesskabet og er i det hele taget tilpas med deres arbejdssituation.

Selv om de universitetsansatte er mest plagede af stress, så angiver nogle af de stressede faktisk, at de er tilfredse med deres generelle situation. Halvdelen af universitetslærerne er nemlig *"fornøjede"*

Kun hver fjerde i sektorforskning er forføjede. Men det er ikke fordi sektorforskerne føler sig i mere usikker arbejdssituation. På spørgsmålet *"Jeg er bekymret for fremtidsmulighederne inden for min forskningsgren"* lyder et (overraskende) ja fra seks ud af ti forskere (både på universitetet og i sektorforskningen).

Næsten halvdelen af de forføjede arbejder inden for naturvidenskab, mens en tredjedel af humanisterne dog også er forføjede, konstaterer VILSTRUP.

De kontrollerede: Sektorforskere

Nogle forskere oplever en overdreven kontrol fra ledelsens side. De føler sig styret i deres forskning – selv om nogle af dem har en fast aftale om overarbejdsbetaling / afspadsering / overarbejde.

40 pct. af sektorforskerne føler sig kontrolleret. Og hver fjerde sektorforsker har således oplevet (i 2003-2005) at få et *"tjenestepålæg"* om at udføre bestemte forskningsopgaver.

Hver tredje universitetsforsker føler sig kontrolleret. Det er dog ikke sådan, at lederen vil styre forskerens arbejde. Kun en ud af tyve oplevet at få et direkte tjenestepålæg om udførelse af konkrete forskningsopgaver – selv om universitetsloven faktisk giver lederen ret til at give et sådant pålæg.

j

Ansøgeri

Forgæves arbejde: Forskere sender flere ansøgninger, men succesraten falder. Og især sektorforskerne er utilfredse med systemet

Regeringen ønsker at flere af de offentlige forskningspenge skal ud i åben konkurrence. Målt på forskernes oplevelse af, hvordan konkurrencen er i dag, forekommer det imidlertid *unødvendigt* med mere konkurrence:

Mere end hver tredje forsker fortæller, at konkurrencen om forskningsmidler er skærpet de seneste tre år: Forskerne tvinges til at søge flere eksterne penge, men succesraten stiger ikke. Der laves således mere og mere *forgæves arbejde* ...

Det fortæller VILSTRUPS undersøgelse af universitets- og sektorforskernes arbejdsvilkår. Undersøgelsen har spurgt til tidsforbruget på ansøgninger, til de ansøgte beløbstørrelser m.m. samt til, om tidsforbruget står mål med anstrengelserne.

Især sektorforskerne skal søge eksternt

6 ud af 10 forskere søgte eksterne penge i 2005. Det er især sektorforskerne, som må brødføde sig gennem eksterne midler. Sektorforskerne sendte i gennemsnit 2,2 ansøgninger afsted (mod universitetsforskernes 1,5). Sektorforskeren bruger også mere tid på at udforme ansøgninger: 151 årlige arbejdstimer mod 91 til universitetsforskeren (2005).

Forskere på de teknisk-naturvidenskabelige områder er mere end dobbelt så aktive søgere som humanioras og sundhedsvidenskabs, hvilket bl.a. kunne skyldes, at især tek-nat -områderne har regeringens opmærksomhed og derfor har flere strategiske puljer, som der kan søges på.

Sektorforskere bruger hver 10. time på ansøgninger

Forskerne fortæller, at deres ansøgningsfrekvens er steget voldsomt. Hvis de (i gennemsnit) i 2003 sendte 1,2 ansøgninger afsted, så er dette tal steget til 1,6 i 2005.

Også det ansøgte beløb er steget voldsomt de seneste år. Hvor hver ansøgning i 2003 var på ca. 4,6 mio. kroner, så var beløbet steget til 6,8 mio. kr. i 2005. Især universitetsfolkets ansøgninger er svulmet (med 75 pct. i perioden).

Jo større beløb, der søges, jo flere arbejdstimer tager ansøgningen. Tidsforbruget pr. ansøgning voksede 2003-05: Universitetsforskerens fra 76 timer til 105. Sektorforskernes fra 107 timer til 151. Hvis et arbejdsår er på 1580 arbejdstimer, så bruger sektorforskeren altså hver 10. time på at udforme ansøgninger.

Og antallet af ansøgere, der får succes med sin ansøgning, er faldet i perioden. *Succesraten falder*: I 2003 fik 70 pct. af ansøgerne tildelt midler til mindst en af sine ansøgninger, mod kun 64 pct. i 2005. Og det er især blevet sværere for sektorforskerne at få penge i perioden 2003-05, hvor det tildelte beløb falder med hele 35 pct.

Og utilfredsheden blandt sektorforskerne er markant: Seks ud af ti sektorforskere mener, at besværet med at søge de eksterne bevillinger er for stort. Omvendt mener hver tredje universitetsforsker, at den nuværende finansieringsform mellem basispenge og eksterne bevillinger er hensigtsmæssig.

j

Globaliseringspenge d. 4. april?

Der var mange drastiske forslag, men ikke de store overraskelser blandt de 333 forslag, som regeringen d. 16. marts offentliggjorde som sin "globaliseringsstrategi" på forskning, uddannelse, erhvervsinnovation m.m.

Indholdet i forslagene er sivet i løbet af de sidste måneder: Når regeringen kommer med nye penge, så skal de ikke gå til forbedring af (universiteternes) basismidler, men udbydes i konkurrence. Hvor det i dag "kun" er 30-40 pct. som fordeles via konkurrence, så skal mindst 50 pct. konkurrence-udlodes i fremtiden. Regeringen lovede samtidig højprioritering af en instrumentpulje og forbedret infrastruktur, og det er især rettet mod naturvidenskab, medicin og teknik.

Finansieringen af initiativerne til forskning og uddannelse kædes sammen med regeringens velfærdsreform - omprioriteringer, skattepolitik og erhvervsfremme m.m. - som offentliggøres d. 4. april. Det interessante bliver her, om Regeringen faktisk fremlægger den *forlængst lovede langsigtede finansieringsplan*, med 1 mia. kroner allerede i 2007 - eller om Regeringen blot laver nye forhalinger, fx ved at varsle en *seriøs forhandlingsrunde* indtil finansloven i efteråret ...

Penge til basisaktiviteter?

- for nye penge skal jo ud i konkurrence, spørger Linda Nielsen

KUs tidligere rektor, Linda Nielsen, var medlem af Globaliseringsrådet. Juraprofessoren har både ros og advarer til regeringens globaliseringsstrategi.

I rådets arbejde har hun været fortaler for den store betydning af grundforskning, samfundsvidenskabelig og humanistisk forskning:

"Og i forlængelse heraf har jeg advaret mod regeringsstrategiens ensidige og kortsigtede satsning på tek-nat-sund samt strategisk forskning. Mit synspunkt har haft en svær gang på jorden - selv om forståelsen er blevet større, måske båret frem af den ulykkelige Muhammedkrise", forklarer hun. "Herudover har jeg været fortaler for at der lægges lige så meget vægt på på brain-gain som på at sende vores studerende og forskere til udlandet. Jeg har således foreslået at balancen mellem brain-gain og brain drain ændres, så der fx gives flere stipendiemidler til at få studerende fra lande udenfor EU til Danmark. Det ønske tror jeg bliver imødekommet".

For ensidig tek-nat-sund-satsning

"Det er udmærket, at regeringens strategi går så meget op i konkurrenceudsættelse, kvalitet og relevans, kommerialisering, evaluering, strategi osv. Men lad nu være med at gøre strategierne for smalle og kortsigtede. Der skal også være plads til den brede forskning (via basismidlerne og til grundforskningen. Og så skal det ikke bare være tek-nat-sund, men også samfundsvidenskab og humaniora - ikke mindst af hensyn til sammenhængskraft og samfundsøkonomien".

Linda Nielsen *ros* strategien for, at regeringen udviser "rettidig omhu" med en helhedsplan over for den globale udfordring. Hun er også positiv over for processen, hvor regeringen "sparer" med repræsentanter fra forskellige sektorer, og hvor fem ministre har interesseret sig for forsknings- og uddannelsesområdet, så "deres viden er blevet meget større end tidligere". Og endelig synes hun, at det er fantastisk, at der er tale om et samlet perspektiv, hvor sagen ses i fugleperspektiv, og hvor regeringen faktisk har sat store (sekretariats-) ressourcer ind. Denne ros vil Linda Nielsen gerne have nævnt.

Universiteternes basismidler fastfryses

Hun er betænkelig ved nogle "balance-dilemmaer", hvoraf den væsentligste er, at strategierne risikerer at blive for smalle:

"Der tales om 'kvalitet og relevans', og det kan vi jo ikke blive uenige om. Men hvordan vurderer man 'relevans'? I forhold til hvad? Og hvem skal gøre det? Det er ikke pindet ud, og hvis kriterierne ikke bliver lagt fast på kvalitet, risikerer det at blive *politiserede kriterier*", siger juraprofessoren.

Der står heller ikke noget om fri forskning og basismidler på universiteterne:

"Der står derimod meget om konkurrenceudsættelse. Jeg har talt imod, at man glemmer bredden og grundforskningen. Jeg er betænkelig ved, at strategien ikke giver universiteterne flere basismidler, fordi de nye midler, regeringen har lovet, skal gå til 'konkurrenceudsættelse'. Det betyder, at universiteternes basismidler fastfryses på det nuværende niveau. Hvor forskerverdenen i dag konkurrerer sig til 35 pct. af deres samlede midler, så skal sektoren i fremtiden konkurrere om 50 pct."

Kulturen, strukturen og timingen

Som tidligere rektor har hun fået indblik i bureaukratiet, og hun advarer mod, at der ikke detaljereguleres for meget. Universiteterne (s bestyrelser) skal have et vist spillerum.

Sidst nævner hun så tre udeståender:

"For det første *kulturen*: Implementeringen må ikke gå til i nationalt fnidder, men skal have et globalt sigte.

For det andet *strukturen* i forskningslandskabet: Der er lanceret en fusionsbølge, som ikke må vare lang tid. Der må ske en lynhurtig afklaring, hvor alle nye initiativer vil ligge stille, hvis man sætter universiteterne i venteposition - på pinebænken.

Og for det tredje *timing*en: Mens man nogle steder i udlandet opbygger nye forskningsfaciliteter hurtigst over natten, så må Danmark i gang nært muligt, dvs. at de ekstra milliarder må udløses allerede fra 2007 - og ikke først i 2010", slutter Linda Nielsen.

Ingen b for offentlig

Det er uheldigt at tvinge størstedelen af i bestemte udviklingsforløb via 'strategi' der og 'innovation'. siger øk

Økonomiprofessor Nina Smith viste sig at blive den mest kritiske af Globaliseringsrådets medlemmer. Hun har lagt stor vægt på at understrege, at man diskuterede regeringens oplæg - ikke *Globaliseringsrådets* - fordi hun som medlem ikke ville legitimere forslag, som hun er uenig i.

Hun har også klart - bl.a. fordi hun er formand for De frie Forskningsråd (paraplyen for de faglige forskningsråd) - betonet vigtigheden af, at der er frie forskningsmidler til bl.a. grundforskning. Og så har hun som medlem af bl.a. Velfærdskommissionen været en af dem, der har talt højest om, at det haster med, at regeringen får ekstra ressourcer i spil til forskning og undervisning.

Nina Smith

Positivt mener hun dog, at globaliseringsrådets arbejde har været med til at flytte nogen *vanetænkning*. Hun tror at forståelsen er blevet større for, at det er nødvendigt at gøre noget nu - jf. Barcelonamålsætningen - for at ruste den nationale konkurrenceevne.

For stærk strategisk vinkling

På den indholdsmæssige side er hun kritisk over for tendenser til, at det *anvendelsesorienterede og strategiske sigte* bliver helt dominerende:

"Den offentlige forsknings rolle er at levere rammebetingelser for den private sektor og for samfundslivet. Universiteterne skal levere kvalificerede og effektive kandidater og forskere, som bl.a. kan gå ud i den private sektor. Men forskning på universiteterne skal ikke give et privat afkast. Men det er forkert, hvis den offentlige forskning spores ind på at skulle drives som i den private sektor, hvor man ser på bundlinien", siger økonomiprofessoren.

"Der skal være offentligt støttet strategisk forskning der, hvor den private sektor ikke vil gå ind, fx sygdomsforskning eller indvandrerforskning - mit eget felt - i samfundets almene interesse", siger hun. "Det er uheldigt

undlinie g forskning

f forskningsverdenen og universiteterne
'ier', udpegnig af særlige indsatsområ-
onomiprofessor Nina Smith

at tvinge størstedelen af forskningsverdenen og universiteterne i bestemte udviklingsforløb via 'strategier', udpegnig af særlige indsatsområder og 'innovation'. Et eksempel på, hvor uforudsigeligt samfundets behov er, er at Muhammedtegningerne pludselig har gjort det åbenbart for enhver, at det er vigtigt at forstå andre kulturer og mennesker for at drive handel – og at det derfor er vigtigt at have arabiske fag på universitetet. Det kunne ingen forudse for fem år siden".

Der er en klar retning i regeringens globaliseringsstrategi: "De øgede forskningsmidler, ph.d.-stipendier m.v. skal gå til bestemte fagområder: teknik, naturvidenskab og sundhed osv. Det er vigtige områder for dansk erhvervsliv. Men fx er nogle af de kraftigst voksende brancher med hensyn til private forsknings- og udviklingsinvesteringer brancher som vidensservice og den finansielle sektors. Og de beskæftiger i stort omfang samfundsvidenskabelige kandidater."

Et tabu: Taksameterbevillingerne

"Det er skuffende at der i regeringens oplæg intet er om balancen i taksameter-taksterne i hele uddannelsessystemet".

“

Der tales om, at vi skal have verdens bedste universiteter, men så er det svært at forklare, at mange universitetsuddannelser er de suverænt billigste uddannelser i det danske system

Nina Smith

Globaliseringsrådet har været meget konfliktsky på dette område:

"Mens man har haft meget travlt med at se på universiteternes traditionsbundne bevillinger, så har man tilsyneladende ikke haft lyst til at se på de meget traditionsbundne taksametre i det samlede uddannelsessystem fra børnehavetakster til universitetstakster. Jeg kender ikke den rationelle forklaring på, at en elev på en produktions-højskole skal have tre gange så høj takst som en studerende på handelshøjskolerne? Der tales om, at vi skal have verdens bedste universiteter, men så er det svært at forklare, at mange universitetsuddannelser er de suverænt billigste uddannelser i det danske system", siger Nina Smith, der i Globaliseringsråds-diskussionerne forsøgte at få disse emner med i regeringens oplæg. Men indtil videre uden held.

jø

Ingen kritik fra AC-formand

I brev til Statsministeren roser Sine Sunesen regeringens strategi – i modstrid med forskerverdenens interesser

ACs formand er tilsyneladende helt enig i indholdet i regeringens Globaliseringsstrategi. Det er i hvert fald det indtryk, der efterlades i et brev til statsminister Anders Fogh Rasmussen, hun har skrevet.

"Det er min overordnede vurdering, at det samlede katalog over nye omlægninger og initiativer inden for forskning, uddannelse, innovation mv. er et virkelig godt udgangspunkt til at møde de globale udfordringer, som Danmark står over for. Jeg ser med fortrøstning frem til den politiske opfølgning, hvor det økonomiske grundlag for iværksættelsen af de omkostningskrævende initiativer endeligt kan blive bragt på plads", noterer hun, hvorefter hun omtaler enkeltelementer.

Hendes eneste kritiske fokus er, at regeringen snart må stille med penge til realiseringen. Mellem linierne fremgår det, at hendes kritiske fokus er, at regeringens strategi ikke følges af en økonomisk indsprojtning.

Ingen betænkeligheder ved mere konkurrence blandt forskere

Men hun er tilsyneladende enig i, at ekstra penge skal gå til særlige initiativer og "incitament", og ikke til et løft for de forskningsansatte i almindelighed. Det fremgår af, at hun eksplicit udpeger *eliten* som støtteværdig, en reform må gøre noget ved "lønvilkårene og incitamentsstrukturen for de undervisere, der i særlig grad har evner og ambitioner til det fremragende niveau".

AC-formanden har ingen kritiske bemærkninger til indholdet i regeringens forslag, fx til en "akkrediteringsmodel" efter kvalitets- og relevans-vurdering. Hun udtrykker heller ingen betænkeligheder ved for ensidige strategiske satsninger, fx på naturvidenskab, teknik og medicin. Og heller ikke den øgede "konkurrenceudsættelse" af forskningspenge – som betyder, at forskere skal bruge endnu mere tid på at jage forskningspenge – synes Sunesen er kritisabelt.

Sunesen er tilsyneladende tilfreds med regeringens globaliseringsplan. Hun havde el-

lers alle tiders chance til at formulere sine generelle statements i brevet, som hun sendte til Statsministeren, da hun var forhindret i at deltage i Globaliseringsrådets sidste møde (d. 21. februar).

Sunesen: AC også med i implementeringen

Forskerverdenen har tidligere udtrykt frygt for, at Sunesen på deres vegne vil godkende regeringens politik.

Sunesen har afvist opfordringer til at trække sig fra Globaliseringsrådet, fordi hun risikerede at legalisere drastiske forslag fra regeringen. Men hun havde også varslet, at hun ikke ville holde sig tilbage med kritik, hvis hun ellers havde nogen. For en måned siden sagde hun:

"Hvis der ikke i et vist omfang er taget hensyn til mine bemærkninger, må jeg jo konstatere, at det har været en uforpligtende studiekreds. Skulle det vise sig at være tilfældet, vil både jeg og helt sikkert også andre rådsmedlemmer udtrykke vores forundring herover" (FORSKERforum 192).

Men i opløbet havde hun ingen kritiske bemærkninger. Bag den ukritiske holdning kan ligge, at det er gratis for et flertal af AC-organisationerne at støtte regeringens "reform" af universitets- og uddannelsessektoren, for de har ingen eller få medlemmer blandt akademikerne på dette område. Sunesen gav da også udtryk for, at det var vigtigt for AC at være ansvarlig part, der har indflydelse ved forhandlingsbordet:

"Man skal jo være opmærksom på, at nogle af de forslag, som kan fremstå drastiske i overskriftsform, kan være anderledes afdæmpede og nuancerede i implementeringen. Derfor er det afgørende, at AC også her tages med på råd, hvilket vi da forventer ud fra den gode relation, der er til Videnskabsministeriet og diverse ad hoc -alliancer, f.eks. i CO-Industri og Rektorkollegiet".

jø

Fusion: Store kulturforskelle

- mange baseret på myter. En indfusioneret forskers erfaringer

Kulturkløfter, beredskabs-problemer og ikke mindst økonomi.

Ifølge seniorforsker **Kamma Langberg** fra Dansk Center for Forskningsanalyse på AU er det de kildne emner i forbindelse med den kommende *indfusionering* af sektorforskningen i universiteterne.

Kamma Langberg

Selv kender hun til den slags fusioner på to måder; da den ramte hende selv, og da hun skulle analysere andres: For 2 år siden blev hendes gamle institution "Analyseinstitut for Forskning" lagt ind under det samfundsvidenskabelige fakultet på Aarhus Universitet. Og i forbindelsen med fusionen af Skov og Landskab og KVL i København gennemførte hun en interviewundersøgelse blandt de ansatte i forbindelse med det forudgående centersamarbejde.

Frihed contra vi-hed

Interview-undersøgelsen viste markante kulturforskellene:

Begge grupper var glade for deres arbejdsplads, og alle beskrev de deres ansættelse som et aktivt valg. Men der var også forskelle i værdierne. En universitetslektor beskrev malende den "frihed" han følte, han havde. Til gengæld

manglede der opbakning fra kollegerne.

På sektorforskningsinstitutionen derimod var der en langt større *vi-følelse* blandt medarbejderne. De sagde for eksempel, 'det er os der har et projekt, vi står sammen, vi hjælper hinanden, giver feedback på hinandens projekter og der er altid sekretærbistand.

På universitetsinstitutionen var samarbejdet mere diffust. Det var sværere at få sat gang i store fælles projekter, og Langberg kunne indimellem iagttage en stærkt negativ konkurrence. For eksempel når en forsker-kollega publicerede:

"I stedet for at tænke, *nej hvor fedt*, at vi nu har fået endnu en publikation ud, så tænke man *øv*, nu har hun skrevet mere end mig. Sådan fungerer det tilsyneladende i større eller mindre grad på mange universitetsinstitutioner, men naturligvis ikke alle steder", fortæller sektorforskeren, der nu er universitetsansat.

Universitetsansattes bedre-følelse

"Jeg stødte også på mange falske forestillinger, som jeg kender fra mit eget tilfælde. Blandt universitetsforskere trives en myte om, at de er bedre, mere kvalificerede og dygtigere end sektorforskerne - og at sektorforskerne dybest set kun drømmer om at være universitetsforskere".

Langberg er selv et eksempel på, at det ikke passer: "Jeg var selv i universitetssektoren og valgte at søge over i sektorforskningen. Når universitetslærerne spørger, om jeg dog ikke er glad for nu at være tilbage, så må jeg sige: *'Næh, ikke specielt!'*"

Heldigvis laver parterne i realiteten det samme som tidligere, vurderer hun, der godt kan lide at undervise, men det er svært at kombinere med både udredning og 'fri forsk-

Scener fra et tvangsægteskab

De kommende fusioner mellem sektorforskning og universiteter skaber enorm usikkerhed. 3. april har institutionerne fremlagt deres bud på, hvem de gerne vil giftes med - i modsat fald står den på arangeret tvangsægteskab.

Usikkerhed over, hvad der skal ske - og hvordan det bliver, er enorm.

Enkelte steder er sådanne fusioner allerede gennemført. Den største af dem på KVL - hvor Sektorforskningsinstitutionen Skov og Landskab, foruden Skovskolen og Danidas Forrest Seed Center, blev fusioneret med KVLs Skovforskningscenter.

FORSKERforum har talt med et par forskere med personligt og fagligt kendskab til den fusion, for at høre deres syn på processen.

ning' - tiden rækker ikke. Og det gode ved sektorforskningen er, at man kan arbejde i lange stræk. Man kan bruge nogle måneder på en udredningsopgave, og derefter kan man bruge nogle måneder på ens egen forskning.

"Min undersøgelse på Skov og Landskab viste, at de ansatte meget bevidst havde valgt hvor de gerne ville være ansat. Sektorforskerne var ikke frustrerede universitetsforskere."

Sektorforskere: Langsomme universiteter

Indenfor sektorforskningen trives der til gengæld myter, der går på at universitetsforskere er langsomme og ude af stand til at rykke, når de skal i gang med en opgave: "I samarbejdet oplever man det som om, universitetsforskere altid kommer for sent. Det sjove i forhold til Skov og Landskab var, at de allerede kendte hinanden, at de var uddannet sammen og havde arbejdet på de samme projekter - og når de først fik sat sig sammen og skåret ind til benet, så viste det sig, at forskelle ikke var store og sagtens kunne samarbejdes"

Fugleinfluenza

Myndighedsberedskab og universitetsforskning er forskellige opgaver - som måske bliver en pengekonflikt

Myndighedsberedskabets placering bør nøje overvejes i forbindelse med fusions-planerne, mener Kamma Langberg:

"Sektorforskningens løbende opgaver skal man nok få klaret. Værre er det med beredskabet - det akutte beredskab, altså de tidspunkter, hvor vi smider alt, hvad vi har i hænderne. Fugleinfluenzaen er det ideelle eksempel, hvor Statens Fødevarerforskning i en katastrofesituation er i stand til at gå ind med alt, hvad de har af laboratorier. Ligesom med Mund- og Klovsyge. Alt andet lægges til side. Men jeg har meget svært ved at se, hvad der sker på et universitet, hvis de studerende møder op og møder et skilt, der siger *'Beklager, laboratorierne er lukket, fordi vi skal bruge dem til noget andet ...'*"

Rationalisering? Besparelsesøvelse?

Men når det kommer til stykket, så bliver penge afgørende. Her må den store overskrift være: *"Hvad med pengene - hvor skal de tages fra? Hvor mange midler vil regeringen binde i det her?"*, spørger Langberg.

Institutionerne er i forvejen pressede, der er problemer med fastholdelse af forskere først og fremmest på post.doc. niveau. 50 procent af alle på post.doc./adjunkt-niveau kommer ikke videre i systemet - det gælder både for sektorforskningen og på universiteterne.

"Så vi må spørge: *Hvad er visionen?* Hvad er indholdet? Hvad er det lige præcis, vi skal være gode til her i landet, når vi kører videre med denne indfusionering, og hvor meget er regeringen villig til at sætte ind på det," spørger Langberg og sætter dermed ord på den frygt,

der trives generelt på institutionerne:

Nemlig at de kommende fusioner skal ses som et *defensivt og negativt skridt* i retning af nedskæringer - frem for som en positiv sammenlægning af alle gode forskningskræfter, med ekstra penge til at gennemføre sammenlægningen.

"Rygterne går jo, at der ikke bliver tilstrækkeligt med midler. Det er ikke nok med visioner, hvis du ikke har midlerne til at få tingene til at hænge sammen. Især sektorforskerne frygter at fusionerne vil føre til ekstra nedskæringer, fordi de ikke har set nogen planer. Men sådan var det også, da min egen institution blev fusioneret ind. Vi så ikke nogen gennemarbejdede planer", slutter hun.

TKW

Fusion: Magien forsvinder

Ledelsesformer: Der er gået sektorforsknings-ledelse i den, siger KVL-professor med erfaringer fra fusionen mellem KVL og en sektorforskningsinstitution for nogle år siden

Gennem næsten 15 år argumenterede og arbejdede professor **Jørgen Bo Larsen** for en fusion af Skov- og Landskabsfunktionerne mellem sektorforskningen og KVL...

"I et lille land som Danmark er der tåbeligt at sprede forskningen indenfor så lille et område."

Men i dag er han betænkelig over resultatet, fordi ledelsen er ved at fjerne det, han kalder "magien" ved det at være universitetsforsker.

Magien består af frihed til at brænde for sit eget fagområde – altså dér, hvor man ved, at man er den bedste på sit felt – "det var jo derfor man blev ansat". Magien der gør at man forsker i fritiden, og som få én til at påtage sig undervisningsopgaver over normen, fordi man synes man er forpligtet til det – af hensyn til fagets kvalitet.

Kontering af arbejdstiden

Men der er gået *sektorforsknings-ledelse* i den nye fusion, mener Jørgen Bo Larsen, og det var ikke meningen. For den gamle universitetsforsker skaber det uventede overvejelser: Hvad stiller man for eksempel op med et timekonteringsystem med plads til 37 timer, når man arbejder 50 timer om ugen?

"Mentalhygiejnisk er det en udmærket øvelse at skrive op, hvad det er, man bruger sin tid på. Og i den udstrækning man kan ud-kontere timer – altså skrive regninger for eksternt arbejde - er det et nødvendigt styringsredskab. Men eftersom de fleste af os arbejder mere, bliver det et skinregnskab."

Konteringsystemet er et eksempel et udtryk for den ny ledelsesform, som det er nødvendigt at ændre og udvikle, hvis der skal komme noget godt ud af fusionen, mener professoren:

"Universitetets åbne ledelsesform er afløst af en relativt topstyret ledelse. Før i tiden var jeg selvforvaltende. Som professor refererede jeg dybest set kun til rektor – og til institutbestyreren. Men han var valgt og dermed *'primus inter pares'* – altså den første blandt ligemænd."

Et hierarkisk system: Hvad med de frie forskere ...

"I dag er jeg en del af et hierarkisk system, med direktør, vicedirektør, afdelingsledere. Det system har nogle fordele. I modsætning til tidligere kan der træffes hurtige og præcise beslutninger. Det så vi under de nedskæringer, vi har været igennem, der skete på en god og effektiv måde."

"Men undervejs mister vi noget centralt fra det klassiske universitet. Nemlig *de frie forskere*, der selv vælger deres forskningsområde, og som kan fungere som *uafhængige vagthunde*, fordi de er eksperter, og fordi de har lov til at tale fuldstændigt uafhængigt af deres institutionelle tilhørsforhold. Og så er det at magien forsvinder."

Fusioner indebærer måske ikke en fysisk flytning - men andre omstillinger ....

Gjort til sagsbehandler

"I det ny system oplever man, at chefen stikker opgaver ud. For eksempel blev jeg bedt om at udarbejde et efteruddannelsesprogram, som måske i sig selv var udmærket, men det strider mod den måde, vi har arbejdet på tidligere. Der har været flere lignende eksempler blandt kollegerne. Og bag det hele lurder det, at man bliver gjort til sagsbehandler."

"Mens man som professor og universitetslærer brugte sin tid på forskning og undervisning, så kan man nu sættes til diverse opgaver, som ledelsen søger løst. Før var man sin egen herre, nu har man *en række herrer*, der på bedste besked forsøger at få hele butikken til at køre, og som uddelegerer de opgaver, der kommer. Men det giver problemer i forhold til den klassiske frihed, hvor man varetog et fagområde."

"Fagområdet skaber et forskningsmæssigt og undervisningsmæssigt kontinuum, fordi man brænder for det, fordi lige netop det er ens eget. I det ny system er man snarere del af en pulje, man bliver en af mange ressourcepersoner, der er med til at dække et bredt felt. Men man mister motivationen, det enorme drive der ligger i at beskæftige sig med netop det man brænder for, dag og nat."

Ledere skal acceptere selv-ledelse

Professorens konklusion er, at ledelsen skal være meget dygtigere. Den skal forstå, at den har at gøre med medarbejdere, der har været vant til at lede sig selv, og som har været rimeligt gode til det. Derfor skal man også lade være med at *'overlede'* dem."

"Med andre ord: Hvordan leder man folk, der er dygtigere end een selv? Hvordan leder man en vidensorganisation. Jo mindre du styrer forskere, jo mere får du ud af dem."

"Den gode universitetsleder fortæller dig ikke, hvad du skal lave. Han skal spørge, *'Hvad har du gang i?'* eller *'Hvordan kan jeg hjælpe dig i din dagsorden?'* Den gode leder er lyttende og supporterende, ikke styrende og kontrollerende. På den måde får man mest

ud af den fantastiske institution, som universitetet er", siger han. "Det modsatte sker, når institutter hele tiden skal dokumentere udadtil, at de følger nogle særlige strategier - så bliver forskerne presset til at være en del af et system, de ikke føler noget for."

TKW

Nye universiteter: Sektorforskning med undervisningsansvar?

Spørgsmålet om, hvordan en fusioneret institution på samme tid håndterer (sektorforskningens) myndighedsopgaver og universitetsforskningen skaber måske definitionsproblemer, men det er også svært at håndtere tidsmæssigt, konstaterer KVL-professor **Jørgen Bo Larsen**, der har haft problemet inde på livet i fusionen mellem KVL og Skov og Landskab:

Sektorforskere og universitetsforskere er i en vis udstrækning begyndt at blande opgaver, så de oprindelige sektorforskere underviser mere, og de oprindelige universitetsforskere pålægges ekstraopgaver i forbindelse med indtægtsdækket virksomhed. Det burde føre til mindre undervisning. Men i realiteten sker det ikke:

"Man kan ikke slippe undervisningen på sit eget felt, man ved jo at man er den bedste på sit område – det var man i hvert fald da man blev ansat - derfor har man en forpligtelse overfor de studerende. I forvejen underviste vi alt for meget, og så kommer de eksterne opgaver ind som det tredje element – oven i forskning og undervisning."

"For de gamle sektorforskere er det sikkert det samme. Mange har undervist før, og hvis de er gode til det, får de nye forpligtelser. Og det kommer sikkert oven i deres øvrige forpligtelser. Men man skal passe meget på ikke at gøre universiteter til sektorforskningsinstitutioner med undervisningsansvar."

Sektorforskningen

– med glemt stillingsstruktur

FAGLIG KOMMENTAR

Sektorforskningen er igen blevet glemt. Alle forhandlinger om stillingsstruktur har koncentreret sig om universiteterne. Inkonsistensen bliver endnu større, når man ser på hele debatten om globalisering og alle tanker om at slå sektorforskning og universiteter sammen.

For 18 år siden fik sektorforskningen en stillingsstruktur, der svarede til universiteternes. Den er sidst revideret for 9 år siden i 1997, mens universiteternes stillingsstruktur senest er revideret sidste år. Sektorforskningen fik en stillingsstruktur for at skabe en højere grad af sammenhæng i det offentlige forskningssystem for derigennem at skabe en øget forskermobilitet.

Universiteterne og Videnskabsministeriet skal nu i gang med at forhandle en ny revision af deres stillingsstruktur. Det kan undre, at de to stillingsstrukturer ikke automatisk skal revideres *samtidigt*. Stillingsstrukturen i sektorforskningen trænger til et eftersyn for at bevare og udbygge sammenhængen i det øvrige offentlige forskningssystem, og for at øge de videnskabelige medarbejderes mobilitet. Sektorforskningen skal bidrage mere til undervisningen, det skal også indarbejdes i stillingsstrukturen.

Når samfundet bruger penge på at ud-danne forskere, er det en investering i fremtiden. Det er afgørende, at samfundet plejer sin investering godt. Men den nuværende stillingsstruktur drager ikke tilstrækkelig omsorg for samfundets investering, de unge forskere. Plan, mål og ledelsens ansvar for forskeruddannelsen er for uklare.

Adjunktet kan være en tidsbegrænset eller en varig stilling. I den varige stilling kan adjunktperioden er kun op til 4 år, herefter overgår det til et lektorat forudsat positiv bedømmelse. For at forhindre, at universiteterne kan misbruge tidsbegrænsede stillinger, giver post.doc.-stillinger merit til den, der overgår til en adjunktstilling.

Forskerstillingen er kun tidsbegrænset med henblik på at opnå kvalifikationer til en stilling som seniorforsker eller seniorrådgiver, svarende til et lektorat. Forskerstillingen er sektorforskningens pendant til adjunktstillingen. Stillingen skal som udgangspunkt besættes for en periode af tre år, dog kan ansættelsesperioden forlænges til fem år. Endvidere giver projektforskerstillingen ikke merit i modsætning til universiteternes post.doc. stilling.

Sektorforskningens stillingsstruktur er således strengere og mere krævende end universiteternes. Universiteternes stillings-

Niels E. Poulsen, Bestyrelsesmedlem i Landsklubben for Miljøministeriets Forskningsinstitutioner, DM

struktur har nu adjunktstillinger, hvor adjunkten, der bliver rekrutteret, bliver fastansat fra starten og efter en senere positiv bedømmelse, kan overgå direkte som fastansat lektor. Forskeren skal ud i fuld international konkurrence om den seniorforskerstilling, der følger efter forskerstillingen.

Forskerstillingen er en videreuddannelsesstilling, hvor der skal være et væsentligt "institutionsrelateret" forskningsindhold, for at forskere kan kvalificere sig videnskabeligt til ansættelse som seniorforsker- eller seniorrådgiver. Men ofte får forskerne andre arbejdsopgaver, fx projektledelse, konsulentopgaver eller besvarelse af forespørgsler til institutionen, så deres stilling bliver forlænget, for at deres forskerevaluering kan udskydes. Der er behov for klarere regler, der sikrer tilstrækkelig arbejdstid til forskning og publicering til forskerne, for de har ikke i modsætning til universiteternes adjunker fri forskning.

Der er behov for at bruge institutionernes resultatkontrakter til at skabe betingelser til at forskerne i lighed med adjunker kan meritere sig og overgå til en seniorforsker eller rådgiver stilling indenfor fire år forudsat positiv bedømmelse.

Stillingsstruktur handler ikke kun om kvalifikationskrav, arbejdsindhold el. arbejds-giverens og ministerens instruktionsbeføjelser. Den handler i høj grad også om forskerrekruteringen. De store årgange efter anden verdenskrig nærmer sig pensionsalderen og mange vil gå på pension i løbet af de næste 10 år. De unge, der skal efterfølge dem, er få, viser tal fra Danmarks Statistik. Forskningen kommer ud i en stor konkurrence med det øvrige arbejdsmarked, offentligt som privat, om de unge. Med ringere vilkår for unge forskere vil forskerverdenen tabe. Universiteter og sektorforskning har behov for stillingsstruktur, hvor man bedre kan rekruttere og fastholde de unge forskere, det vil sige gøre det attraktivt for unge at forske.

Irrationelle

- siger uafhængig konsulentrapport: ingen har nærmere præcis

Det ømmeste punkt i taksametersystemet er dets takster. Det er den eneste knap, der kan skrues på i systemet, så den skal være i orden. Intentionen er at taksterne skal være politisk besluttede og samtidigt rationelt og gennemskueligt begrundede. Men sådan er virkeligheden ikke.

Takststørrelserne blev i sin tid i 1988 fastlagt på de dengang eksisterende udgifter til de enkelte fagområder. Men dette *traditions-efterløb* er aldrig blevet elimineret. Taksterne (på humaniora og samfundsvidenskab fx 25000 kr. pr. studerende) savner dermed en rationel basis. Bevillingsstørrelsen er fastsat irrationelt.

Det konkluderer en rapport om taksametersystemet – hvorefter uddannelser får penge pr. studerende, der består eksamen.

Systemets idealer

Rapporten konstaterer, at systemet er landet langt fra sine idealer. Intentionen var / er at koble ressourcer og kvalitet:

"For takst x bør man kunne drive uddannelse med kvalitet y. De ressourceregnskaber, som styringsanalysen foreslår, udgør regnskabet: For x kroner fik vi z kvalitet", lyder det teknokratisk fra rapportens forfatter, idet der forudsættes et ideelt system uden *irrationelt beslutningsforløb*, men med en *rationelt, gennemkalkuleret takst*: "De velbegrundede takster skal besluttes politisk, og på basis af ressource-regnskaberne justeres politisk med jævne mellemrum. Man må også forestille sig, at taksterne bør forhandles med centrale organisationer".

Rapporten er udarbejdet af et privat konsulentfirma for **Handelsskolernes Lærerforening** om især handelsskolernes taksametre, men problemerne vil være genkendelige for universiteterne. Rapporten former sig som en gennemgang systemets egne (succes-) kriterier, som en kritik af systemet i praksis samt en kritik af især den seneste evaluering af systemet, "styringsrapporten" ("**Rapport om taksametersystemet og uddannelseskvalitet**", 2005).

Andre styringssystemer er kommet til

Samlet siger rapporten, at systemet faktisk har været på tilbageslag lige siden lanceringen i 1988. Hvor minister Haarders og embedsmænd havde en forhåbning om, at dette kunne blive styrings-*instrumentet*, så er det i dag blevet et delsystem blandt mange andre (øremærkede puljer, mål- og resultatstyring, udviklingskontrakter, evaluering og senest akkreditering).

Systemet er kritiseret for at fokusere på økonomi frem for faglighed, for at forringe kvaliteten via sænkede adgangskrav, for at sænke det faglige niveau generelt, for at føre til lempelser af eksamenskrav m.v.

Og Undervisningsministeriet har indi-

taksametre

Taksterne er ikke rationelt fastsat, seret, hvad kvalitet skal være

rekte medgivet systemets fejlede incitamenter til at være *udviklings-instrument*, konstaterer rapporten: "Taksameter-systemet, der skulle styre, fører med andre ord til en kraftig understyring", hvor ministeriet mere interesserer sig for opbygning af (kontrol-) systemer end i om systemet faktisk fungerer efter hensigten.

Evalueringscentret (og Undervisningsministeriet) er nærmest resigneret; man nedtoner taksametersystemets incitamentsstruktur, og reducerer systemet til den mest objektive metode til at fordele penge på.

Hvad er 'kvalitet'?

Rapporten peger endelig på et andet ømt punkt: At der hele tiden refereres til "kvalitet". Ved systemet indførelse i 1988 ønskede politikerne, at takststørrelse skulle være udtryk for et vist kvalitetsniveau eller "servicestandard", som det hed i den tids jargon.

Men på trods af al kvalitetssnak har systemet slet ikke formået at opfylde det egentlige formål: At *omsætte kvalitetskrav til takster*. Og her er problemet, at man aldrig har defineret, hvad det er for en "kvalitet", man ønsker: "Hvis man ikke har besluttet, hvad kvalitet er, kan man heller ikke indsamle systematisk, dækkende data om kvalitet. Det er da heller aldrig sket".

Evalueringscentrets såkaldte styringsrapport kritiseres for manglende vilje til at definere kvalitetskriterier, som der kan evalueres på.

Men Evalueringscentret kritiseres også for ikke at samle empiri.

Tabu at kritisere kvaliteten

Rapporten nævner også, at sammenkædning af taksametre og dårlig kvalitet er et tabu. Det kan være farligt at hævde, at kvaliteten falder, hvis bevillingerne falder. Det var således ikke uden personlige omkostninger, da de fem universitetsprofessorer (Harder, Andersen, Gregersen, Øhrgaard og Niss) talte om et faldende niveau ("*Disneyland er et dårligt forbillede*", Politiken-kronik 9. juni 2004). Den førte ikke til overvejelse om der kunne være en *system-fejl* - derimod fik professorerne et spark fra universitetsminister Sander, som beskyldte dem for ikke at passe deres arbejde ...

I stedet for en seriøs diskussion af eventuelle systemfejl, så forholder ministeriet og Evalueringscentret sig "systematisk positivt" til systemet. Det er et forskønnende svar, lyder den uafhængige konsulent's nådesløse dom over systemets måde at evaluere sig selv på ...

Leon Lerborg: "*Taxametersystemet – det måske egnede*" (Momentum, januar 2006)

Frivillig adgangsbegrænsning

Humaniora i Århus: Humaniora uddanner til arbejdsløshed. Og så er der penge i at optage de allerbedste, fordi de består og tjener stå'er

Humaniora på Aarhus Universitet laver til sommer frivillig adgangsbegrænsning til studierne. Optaget sænkes med ni procent – svarende til omkring 100 studerende.

Ønsket om at skære i optaget på humaniora kommer fra fakultetet selv, siger rektor Lauritz B. Holm-Nielsen. Ledelsen har indstillet, rektor har anbefalet og bestyrelsen godkendt:

Men det ikke i modstrid med regeringens mål om, at antallet af unge, der får en videregående uddannelse, skal i vejret?

"Det kommer an på, hvordan man ser på det. Vi kigger på indgangen, i stedet for på udgangen og har en forventning om, at der kommer flere gennem uddannelsen på den måde. Alt det talent vi har i samfundet skal udnyttes bedst muligt. Men det med beskæftigelsen senere hen, det tror jeg ikke indgår i overvejelserne."

"Det drejer sig også om, hvor Aarhus Universitet skal placere sig i uddannelses-spektrret. Vi skal have forskningstyngde. Forskeruddannelser og kandidatuddannelser skal have den højeste prioritet, og så kan det da godt være at vi bliver lidt slankere i indgangen. Til gengæld vinder vi i dybden."

"Økonomisk kan det også blive en fordel. Vi tror faktisk at det kan give en lidt højere stå-produktion. Ved at hæve adgangskravene giver vi området en lidt højere status. Vi sender et signal om at det her er alvorligt, at man skal være dygtig for at komme ind. Og når de unge bruger deres egen tid og samfundets ressourcer på en uddannelse, så er det jo bedst, hvis de tager det alvorligt," siger rektor.

Reduceret optag giver bedre studerende

Humaniora på Aarhus Universitet **optager årligt godt 1.000** studerende, har samlet omkring 8000 studerende og producerer ca. 900 bachelorer og 600 kandidater om året.

Adgangsbegrænsningen indføres først og fremmest af hensyn til de studerende, forklarer fakultetet. Dels kan man se, at arbejdsløsheden blandt de humanistiske kandidater er relativt høj, dels at de studerende, der kommer ind på de sidste pladser, oftere dropper ud af studiet.

"Du kan godt kalde det samfundshensyn," forklarer sekretariatsleder **Ole Jensen**. "Det vigtigste er beskæftigelsen. Vi har lavet en statistik – der dog ikke er entydig – som viser, at jo lavere en kvotient, du har, jo ringere er dine muligheder for at gennemføre studiet. Meget forenklet har vi en forventning om, at ved at reducere optaget, vil de studerende være mere effektive og målbevidste på studiet, det skulle gerne betyde, at de består deres eksaminer til tiden, at de bliver færdige til tiden og får et job."

"Ministeriet har jo sat stor fokus på gennemførelses-tiden, og vi har en forventning om, at det er noget vi vil blive bedømt på fremover – om det så bliver som belønning for at få folk færdige, eller som straf for ikke at få dem færdige," siger sekretariatslederen.

Også økonomiske overvejelser er inde i billedet. Med studerende af højere kvalitet vil stå-produktionen blive mere effektiv, og driften mere rentabel:

Højere status

"Hvis flere består deres eksaminer til tiden, udløser det jo de berømte stå'er. Vi har en fundamental interesse i, at de studerende, som vi har indskrevet, består til tiden. Du kan også sige, at vi har valgt en strategi, der går ud på at nurse vores studerende og øge kvaliteten, i stedet for at tage ind og smide væk. Det økonomiske rationale er, at det vil give os en forbedret økonomisk situation, hvis vi bliver bedre til at lave stå'er," siger sekretariatschef Ole Jensen.

Oven i kan man forestille sig endnu en effekt, nemlig at humaniora med en vis adgangsbegrænsning får højere status, og dermed vil tiltrække endnu bedre studerende.

"Vi vil gerne løfte humaniora rent statusmæssigt. På en række fag har det været sådan, at der kunne man altid komme ind, hvis man ikke kunne finde på andet."

Der forlyder ikke noget om, hvor AU anbefaler de afviste humaniora-ansøgere at søge hen. Regeringen ser gerne, at de søger en teknisk eller naturvidenskabelig uddannelse.

Krav til de studerende

Fuldtidsstudier er på
1680 arbejdstimer

"Globaliseringsrådet har ret i at der ligger en opgave i at skabe en ny studiekultur som øger studieintensiteten. Men politikerne har en forestilling om, at hvis der er trusler om økonomiske sanktioner bag politikken, så skal studierne nok makke ret", siger **engelsk-professor Peter Harder**. Videnskabsministeriet burde i stedet indgå udviklingskontrakter, hvori man prøver sig frem med strategier for at øge effektiviteten – når man så har de gode erfaringer, kan man ophøje dem til lov. Men studierne kan jo ikke bare lave udviklingskontrakter med de studerende, der får dem til at opføre sig hensigtsmæssigt. Der kræves et udviklingsarbejde, som man skal give tid til – gerne med kraftige incitamenter.

Politikernes krav om opstramninger betyder øgede krav til institutionerne og de ansatte – og der er forhold, som man ingen indflydelse har på:

"Der vil altid være folk, som af andre ikke-studierelevante årsager bliver forsinkede eller dropper ud. Dem kan vi altså ikke gøre noget ved", siger Harder, som hilser det velkomment, når en arbejdsgruppe også påpeger, at de studerendes arbejdsindsats er "en væsentlig forudsætning for et tilfredsstillende udbytte af undervisningen": "Universiteterne må derfor formidle til de studerende, at bachelor og kandidatuddannelser, der udbydes som heltidsuddannelser, er fuldtidsstudier", dvs. 1680 arbejdstimer (**Rapporten: "Kvalitet i undervisningen"** s.30).

Lav studiemotivation: 19-30 ugentlige timer

Det er institutterne, som får skæld-ud'ene hver gang, der kommer en frafaldsstatistik, men politikerne har ikke forholdt sig til den del af problemet, som handler om de studerendes prioriteringer. Harder forklarer, at de seneste generationer af studerende for en dels vedkommende er en ny type – "socialkarakter" - som motiveres af lyst og ikke af pligt. I den forstand er det sigende, når undersøgelser fortæller, at studerende i gennemsnit bruger 19-30 timer ugentligt på deres "fuldtidsstudier".

"Nu skal jeg ikke overdramatisere i forfaldstester. Der har altid været studerende, som arbejdede minimalt. Men der er kommet flere studerende ind på 'masseuniversitetet', uden at der er kommet flere lærerressourcer. Og det er samtidig en ny 'type' studerende, som er anderledes motiverede. Det giver et stort skel mellem den høj-motiverede og den lav-motiverede studerende. Det er helt elementær logik at hvis man skal få en ny gruppe studerende der ikke er så grydeklare igennem, skal fagene have flere ressourcer pr. studerende, end hvis det kun er dem med de gode forudsætninger der skal igennem. Problemet løses ikke ved, at give dem et eksamensbevis på en anerkendelse af, at en lav arbejdsindsats er godt nok. Et studium er også en modningsproces ....".

jø

Kandidatgrad 'lig

Specialet skal skæres ned til en tredjedel, lød Venstres prøveballon, der bare skal færdiggøre på det normerede halvår. Gjort på den rigtige måde behøver en engelsk-professor, som tidligere har advaret mod

Studerende skal fremover have mulighed for at vælge en *light kandidatgrad*, et afslutningsspecialt reduceret til en tredjedel, foreslog regeringspartiet Venstre, der lod forslaget sive til Berlingske Tidende i dagene op til offentliggørelse af regeringens globaliseringsforslag.

Forslaget var en prøveballon affødt af, at specialet i dag er normeret til et halvt års arbejde, men de fleste bruger et helt til halvandet år. Specialet fremmer overskridelse og frafald, lød begrundelsen bag *light*-forslaget – men prøveballon'en blev i dagene efter punkteret af de konservative og oppositionen. Universitetsminister Sander ændrede forslaget til, at de studerende skal tvinges til at færdiggøre specialet på 2-6 måneder. Overskridelse skal fx straffes som et eksamensforsøg via SU'en.

Professor: Interessant tankegang bag prøveballon

Men engelsk-professor Peter Harder mener ikke, at Venstres prøveballon bare skal glemmes. Tankegangen bag er nemlig interessant: Hvilke forestillinger om universiteterne lå der egentlig bag *light*-forslaget:

"Det var da en klar melding fra regeringen, at vi ikke har råd til at opretholde de eksisterende kvalitetsstandarder. Jeg forstod simpelthen ikke tankegangen om, hvorfor det er så bydende nødvendigt at få et større antal kandidater af en lavere kvalitet".

Harder kom i klemme i 2004, hvor han – sammen med to andre professorer - hævdede at uddannelsespolitikken fører til *en skjult kvalitetssænkning*, hvorefter han blev mobbet af Videnskabsministeren, som ikke mente at professorerne passede sit arbejde!

“

I stedet for at 'lovgive' og topstyre om den slags kunne regeringen sætte sig ind i, hvordan universitetet fungerer i stedet for at udslynge vilde reformkrav fra hoften. Man kunne fx ansøre fagene og give ressourcer

Professor Peter Harder

Lav arbejdsindsats: Godt nok

Gennemførelsesprocenter og frafalds-problemer løses ikke hensigtsmæssigt ved, at give de studerende et eksamensbevis på en anerkendelse af, at en lav arbejdsindsats er *godt nok*: "Hvis man skærer krav ned, så *light* er godt nok, så forsvinder incitamentet til at leve op til de høje krav. Det kan ikke være i samfundets interesse".

Globaliseringsrådet har diskuteret om den 3-årige bachelor i højere grad skulle

være afstigningstrin som et reelt alternativ til den 5-årige kandidatuddannelse. Og så har man indirekte diskuteret kvalitet for de almindelige studerende ved at lægge stor vægt på, at der etableres "elitekandidatuddannelser" i form af to-årige uddannelser med særlig høj undervisningsstandard og høje adgangskrav for meget kvalificerede bachelorer.

Incitamenter for de studerende

Harder indrømmer, at universiteterne har været for dårlige til at indbygge incitamenter, så de studerende fulgte studieplanen og gjorde sig færdige i rimelig tid. Problemet løses imidlertid ikke ved en sænkning af kvalitetskravene.

"I stedet for at 'lovgive' og topstyre om den slags kunne regeringen sætte sig ind i, hvordan universitetet fungerer i stedet for at udslynge vilde reformkrav fra hoften. Man kunne fx ansøre fagene og give ressourcer til at der aktivt blev gjort mere for at ansøre de studerende til at tage sig sammen. Det er faktisk muligt at motivere nogle studerende til at tage sig sammen", siger Harder, der undrer sig over, at regeringen ikke har hentet inspiration på studierne før de præsenterede drastiske forslag:

KU-engelsk har indført kontrakter med studerende

På KU-engelsk indførte man for tre år siden nogle deadlines, hvor studerende kunne indlevere 4 gange om året efter en 'kontrakt' med en vejleder – og hvis den ikke blev overholdt, så havde de ikke krav på at vejlederen fortsatte. Herefter steg speciale-afleveringen markant fra 50 til 80 årligt – og det niveau er siden fastholdt, fortæller Harder:

Med strammere afleveringsfristerne frygtede faget, at kvaliteten ville falde, og man

gefter kom til at hedde, at studerende
er det ikke gå ud over kvaliteten, siger
I kvalitetsfald

forberede sig på at tale med censorerne om, hvad man så skulle gøre? Realiteten blev imidlertid, at der ikke skete noget kvalitetsfald.

"Specialer bliver ikke nødvendigvis bedre af at have været undervejs i årevis. Men vi lavede jo heller ikke en drakonisk halvårsregel. Jeg tror det er godt for samfundet, hvis en udtørring af specialesumpen kan gennemføres uden at man laver alt for firkantede regler – der kan tænkes situationer hvor det vil være fornuftigt at give sig tid til at tænke om igen".

For drabeligt ambitionsniveau?

Afskaffelsen af gruppeeksaminer er et godt eksempel på hvordan det *ikke* skal gøres: Hvis regeringen havde lagt op til en motivet stramning – fx ved at sige at gruppeeksaminer kun måtte bruges i situationer, hvor evnen til at få et fælles projekt op at stå var en del af det, der blev bedømt – ville man have kunnet få en meget bred enighed om beslutningen.

Harder vil ikke afvise, at man nogle steder har for drabelige videnskabelige ambitioner med specialet:

"Personlig mener jeg et overskruet ambitionsniveau er en misforståelse af pointen med et speciale. Studerende skal vise, at de har lært en akademisk arbejdsform, sådan at de selv er i stand til at skabe viden. Man skal kunne gå ud og undersøge et område på håndværksmæssig ordentlig måde, ved hjælp af den erfaring man har med samspil mellem teori og materiale – men kun de, der går efter en universitetskarriere, skal lægge op til at gøre det på en måde, der bringer videnskaben videre. De andre skal bare have svendebrev som bidragydere til vidensamfundet".

jø

EUs servicedirektiv

Politisk strid om rækkevidden: Regeringen siger, at offentlig uddannelse er undtaget. Oppositionen frygter, at det åbne marked og brugerbetaling sniger sig ind ad bagdøren

"En altomfattende strategi, der øger mobiliteten på tværs af grænser for lærere, forskere og studerende". Sådan lyser statsminister Anders Fogh Rasmussens blåstempling af det servicedirektiv, som netop er stemt igennem EU-parlamentet. Den danske statsminister slår til lyd for et internt marked for uddannelse og viden, og et vigtigt symbol vil være skabelsen af et europæisk teknologisk institut (EIT).

Statsministeren undlod dog behændigt at fortælle, at der hersker stor tvivl om rækkevidden af servicedirektivet. Mens den største debat har handlet om risikoen for import af billig østeuropæisk arbejdskraft, hvilket vil underminere det danske arbejdsmarked, så har der været mindre interesse om, hvorvidt universitetsuddannelse er en serviceydelse eller ej.

Hidtil har Venstre og Statsministeren udtalt sig med nogen skepsis om den mulige implementering af servicedirektivet. Derfor er det dybt bekymrende, når Statsministeren nu pludselig i 11. time kæder servicedirektivet og en positiv omtale af et åbent uddannelsesmarked sammen, lyder faresignalet fra Per Clausen (Enhedslisten).

EU-konservative og liberale trumfede igennem

Socialdemokraterne og venstrefløjen i EU-parlamentet foreslog at uddannelse helt skulle undtages fra servicedirektivet, men det blev stemt ned af den konservativ-liberale gruppe (291 stemmer for og 352 imod, mens 6 undlod).

Den konservativ-liberale fløj afviste forslaget med henvisning til, at en undtagelse også ville ramme private kursusudbydere og begrænse deres frie bevægelighed over grænserne. Og så hævdede højrefløjen, at status er, at "tjenstydelse af almen interesse" fortsat er undtaget fra direktivets gyldighedsområde:

Det er fortsat op til den enkelte medlemsstat at definere, hvad der holdes ude. I definitionen af begrebet "tjenstydelse" nævnes som noget der falder udenfor gyldighedsområdet "undervisning inden for rammerne af det nationale uddannelsessystem i såvel private som offentlige uddannelsesinstitutioner". Det hedder også at "...uddannelsesmæssige og kulturelle tjenester, der ofte sigter mod at gennemføre velfærdsmæssige mål..." ikke falder ind under direktivets dækningsområde

Spektikerne: Ingen beskyttelse

I første omgang er der tilsyneladende en beskyttelse via nationale definitioner. "National interesse" vil i Danmark betyde, at universitetsuddannelse er en offentlig opgave, mens der i England er et stort marked for private udbydere.

Spektikerne hævder derimod, at disse bestemmelser er alt for uklare og vage til at garantere, at uddannelse ikke gøres til en vare på linie med alt andet. Det er fx uklart, hvad der er "almen interesse", "almen økonomisk interesse", "det nationale uddannelsessystem" m.m. Servicedirektivets paragraf 16 garanterer nemlig fortsat, at med-

lemsstaterne skal give adgang til "servicevirksomheder" fra andre lande.

Bagindgang for betalingsuddannelser?

Når politikerne ikke vil definere grænser, er det sandsynligt, at definitionerne skal defineres af EU-retssystemet. Og her kan der skabes en bagindgang for, at der indføres betalingsuddannelser for danske studerende ved danske universiteter.

Skeptikerne anfører, at hvis der kommer en aggressiv udenlandsk udbyder i Danmark – fx et udenlandsk universitet opretter en filial – som udfordrer denne undtagelse ved at sige, at universiteter ikke er et led i det nationale uddannelsessystem, så vi det i sidste ende være op til EU-domstolen, om uddannelserne falder ind under undtagelsen eller ej. Og idet EU-domstolen er kendt for at støtte udviklingen af det inde marked, så er der stor risiko for en dom, der fastslår, at universitetsuddannelser også skal omfattes af servicedirektivet.

Ført ud i praksis betyder det, at der kan komme udenlandske udbydere og gøre krav på de samme vilkår som danske universiteter, fx taksameter-tilskud uden at man fra dansk side kan udøve en kvalitetskontrol eller kræve akkreditering.

Og hvis retten fastslår uddannelse som en betalingsydelse på et marked og ikke som en del af et nationalt system, så vil næste direkte konsekvens være indførelse af betalingsuddannelse, idet de danske universiteters indtjening kommer endnu mere under pres. Lande som Storbritannien, Holland, Frankrig, Spanien og Schweiz har nemlig allerede indført studentergebyrer for deres nationale studerende:

Oppositionen kræver dansk beskyttelse

"Servicedirektivet vil føre til at private og udenlandske uddannelsesinstitutioner kan stille krav om at få adgang til den danske stats taxametertilskud til uddannelse. Vi kan ikke længere hævde, at danske uddannelser skal styres af Folketinget. Sammen med etableringen af et marked for uddannelse, vil dette føre til indførelse af betaling for grunduddannelser i Danmark", advarer Per Clausen fra Enhedslisten, der sammen med Folketingets øvrige opposition er stærkt betænkelige ved servicedirektivets rækkevidde.

Enhedslisten vil stille et beslutningsforslag, som præciserer det danske forbud mod at opkræve betaling for uddannelse på de højere uddannelsesinstitutioner i Danmark og sikrer, at dette forbud også kommer til at omfatte private universiteter, som ønsker at modtage tilskud fra den danske stat på linje med de offentlige universiteter. Beslutningsforslaget skal også pålægge den danske regering at gå sammen med de øvrige nordiske lande for at fastlægge en fælles nordisk strategi på området.

jø

Regeringsrådgivere: Ja til færre frie basismidler

Regeringen har fået grønt lys af sine fremmeste faglige forskningsrådgivere til en politik, hvor forskningsmiljøer og forskere i højere grad skal slås om bevillingerne. Det regeringsudpegede **Danmarks Forskningspolitiske Råd** (DFR) støtter regeringens forslag om øget konkurrence om forskningsmidlerne.

Og rådet sælger ud af sine tidligere standarder: Forskningspolitisk Råd har tidligere skarpt holdt fast på en anbefaling af en 60/40 –fordeling mellem basismidler og konkurrencemidler, som minimumsstandard for sikring af uafhængig og fri (grund-) forskning. Nu har rådet så føjet sig for nye politiske realiteter: Rådet anerkender regeringens forslag om 50/50-fordeling, hvor flere af de offentlige penge skal fordeles via råds-, program-, fonds-midler, strategipenge m.m. (se pkt. 38- i www.vtu.dk: "Universitetssystemet i Danmark").

Regeringsrådgivere: 12 universiteter for mange

DFR giver også grønt lys for universitetsfusioner m.m.: Det siges, at 12 universiteter nok er for mange (pkt. 12), og at monofakultære institutioner (DTU, KVL, DPU og IT-universitetet) bør fusioneres så universiteter bliver fler-fakultære (pkt. 9). Disse anbefalinger kommer samtidig med, at rådet indrømmer, at der ikke er en anerkendt international skabelon for, hvor stort et universitet bør være (pkt. 7).

Samtidig fremhæver DFR – som er regeringens fremmeste rådgivningsorgan – dog nødvendigheden af kvalitet: Det vigtigste kriterium for fusioner bør være "videnskabelig kvalitet, fordi det har afgørende betydning for værdien af såvel uddannelser som samspillet med det øvrige samfund" (pkt. 13), og det er bemærkelsesværdigt, at rådet ikke i denne forbindelse åbner op for politisering gennem brug af udtryk som "nytte og relevans", som ellers er gennemgående i regeringens retorik.

(Nogle vil dog sige, at den politisering deltager rådet allerede i ved sit ønske om udpegning af "kerneforskning" på de enkelte fagområder, se fx pkt. 42 og 46).

(se www.vtu.dk: "Universitetssystemet i Danmark").

Regeringsrådgivere: Nej til forskning på de nye universiteter

CVU'erne – ingeniørhøjskolerne, seminarierne m.fl. – bør ikke forske: DFR vil advare mod en sådan udvikling med tendenser til at CVU'er opbygger egentlige forskningsmiljøer. Disse nye universiteter (University Colleges) vil ikke være i stand til at opbygge eller vedligeholde et forskningsmiljø på internationalt anerkendt niveau. Miljøet vil generelt være for lille og for lidt attraktivt mht. rekruttering af gode forskere – på samme måde som små, monofakultære universiteter (fx IT-universitetet, Farmaceut-universitetet m.fl.) er for små (pkt.25).

Forholdet mellem CVU'er og universiteter er baseret på arbejdsdeling: CVU'erne skal fortsat baseres på "forskningstilknytning" med universiteterne: Den skal sikre uddannelsesmiljøerne hurtig og nem adgang til den nyeste forskningsbaserede viden inden for fagområdet. Samarbejde om forskningsprojekter er også muligt, hedder det (pkt. 21-22).

KUs udviklingskontrakt opregner som et succeskriterium, at der skal tages mange flere patenter: Skal forskerne til at trylle ting op af hatten ...

KU: 25 pct. flere opfindelser

- men vil patenter nogensinde vil give overskud

Et succeskriterium for KU's forskere bliver, at antallet af "anmeldte opfindelser" skal op med 25 procent. Det fremgår af udkastet til Københavns Universitets udviklingskontrakt med Videnskabsministeriet.

Sidste år kom der 21 anmeldelser af nye opfindelser, og i år skal tallet gerne op på 25. En anmeldelse betyder, at en forsker har en formodning om at have gjort en opfindelse, indberetter det til den såkaldte "Tech Trans Enheden" med en redegørelse for, hvorfor den er interessant.

Teknologioverførselskontoret har så maks. to måneder til at tage stilling til, om der er nogen fornuft i at gå videre. Det sker blandt andet gennem kontakt til virksomheder, der arbejder indenfor området, forklarer **Karen Laigaard** chef for Tech Trans Enheden. Universitetet bruger også professionelle patentbureauer til at formulere eventuelle patentansøgninger.

"Vi vurderer, om det er sandsynligt, at vi kan videreudvikle opfindelsen i samarbejde med industrien og hvis det er tilfældet, overtager vi rettighederne og betaler også for patentomkostningerne."

Udgifter overstiger indtægter

Processen med at tage et patent kan koste hundrede tusindvis af kroner – det afhænger af, hvor mange lande, der skal omfattes af beskyttelsen.

Sidste år valgte Tech Trans Enheden at gå videre med otte ud af 21 anmeldte opfindelser. Hvor mange, der ender med at føre til et patent, er endnu usikkert, og endnu mere usikkert er det, om de vil kunne kommerialiseres på længere sigt. Hvis der kommer penge ud ad det, får forskerne en tredjedel,

deres institut en tredjedel og universitetet den sidste tredjedel.

Men det er uvist om arbejdet med teknologioverførsel vil føre til "kæmpe overskud," siger Karen Laigaard. "Udgifterne vil nok overstige indtægterne i mange år frem, og det vil tage mange år, før der er chance for at hente penge hjem igen. Vi taler om nogle meget lange processer. Vi har bl.a. indgået en licensaftale om diagnostik af gravide til et amerikansk firma, som ser meget lovende ud. Men det her skal ikke ses som et indtægtsspørgsmål, men som et spørgsmål om at få en samfundsmæssig udnyttelse af forskningsresultaterne."

Det industrien ikke vil røre ved

Tech Trans Enheden har seks ansatte og har herudover godt to millioner kroner årligt i udgifter til patentering. Men udgifterne ventes at stige. Universitetet har behov for såkaldte "proof of concept"-midler i form af en ekstern bevilling. "Proof of concept" betyder at forskerne eller universiteterne skal bevise, at ideen virkelig er så god, som de tror, forklarer Laigaard:

"Det drejer sig om opfindelser, der kommer tidligt ud af miljøerne, og som måske nok ser lovende ud, men som industrien ikke vil røre ved, fordi usikkerheden er for stor. De siger måske: Kan I ikke lave 1000 forsøg mere, så vil vi godt se på det? Og det skal der være penge til. Hvis virksomhederne ikke er parate til at gå ind, så skal staten kunne gøre det. I Danmark har regeringen just etableret en proof-of-concept pulje som pilotprojekt, og det initiativ hilser vi meget velkomment."

TKW

Fladpandet patentfiksering

Man kan hurtigt patentere sig fattig, siger Carlsberg Laboratoriums bestyrelsesformand om nye krav til universiteterne

Patenter, patenter, flere patenter. I Globaliseringsrådets oplæg til universiteternes fremtid spiller patenter en vigtig rolle som udtryk for, at forskernes viden bliver gjort nyttig i forhold til samfundet, og måske endda kan tjene nogle penge ind.

Men regeringens og videnskabsministeriets viden om patenter og patentudtagning virker mangelfuld og fører til urealistiske fantasier om, hvad øget fokus på patenter kan udrette, mener en forsker, der har praktiske erfaringer med patenter og patentering.

På papiret lyder det godt og rigtigt og tilforladeligt, at universiteterne skal vide at udnytte den kostbare viden fra grundforskningen – men i forhold til den økonomiske side af sagen, vil det med stor sandsynlighed komme til at koste universiteterne flere penge, end de kan tjene på det, siger professor emeritus fra Syddansk Universitet, dr.phil. **Axel Michelsen**.

“

Jeg advarer om, at hvis man drejer det hele over mod anvendelse, så vil man om 25 år ikke længere have forudsætningen for at forstå, hvad de andre går og laver

Axel Michelsen

Patenter er dyre

Michelsen er også formand for Carlsberg Laboratoriums bestyrelse og har tyve års erfaring fra forskning i den private sektor:

”Universiteterne kan patentere alt det, de vil – men det er en hurtig måde at blive fattig på. Regeringen har en overdreven forestilling af, at man kommer til penge ved at udtage patenter, men det gør man i de sjældneste tilfælde. Vi ved det fra de store universiteter i USA. De få steder, hvor de tjener penge, er det fordi de har et enkelt eller nogle få meget givtige patenter. Langt de fleste patenter tjener ikke penge, men koster til gengæld mange penge at få.”

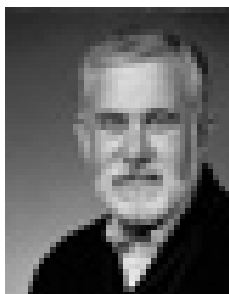
Et andet aspekt, som stor set ikke har været omtalt, drejer sig om, hvad det koster at forsvare et patent, når man én gang har taget det:

”At opretholde et patent kan blive virkeligt dyrt, hvis nogen krænker det. Vi taler om millioner, og hvis det sker i USA, så er det millioner af dollars, hvis man skal have de amerikanske sagførere op i omdrejning. Men det er nødvendigt. For hvis man ikke viser, at man er parat til at forsvare sine patenter med næb og klør, bliver de ikke respekteret,” siger Axel Michelsen.

Elastik i metermål

At udtage givtige patenter kræver, at man arbejder tæt sammen med kyndige erhvervsvirksomheder, ”så man kan få sorteret alle de bril-

lante ideer fra, som ikke har nogen gang på jorden i kommerciel sammenhæng” - altså om det kan fremstilles til en fornuftig pris, og om det overhovedet kan betale sig at markedsføre det.

“

Ha-ha, øgningskrav er jo elastik i metermål – det er lige så tåbeligt, som når kolleger fortæller, at resultatkontrakterne nu taler om, at der skal publiceres 10 procent mere - på et tidspunkt hvor verdenslitteraturen flyder over alle bredder af ligegyldige artikler, som ingen har tid til at læse

Axel Michelsen

Selv kender han til processen fra Siemens – en af Europas patent-tunge virksomheder – hvor nye opdagelser fra laboratorier og udviklingsafdelinger er gennem en lang proces i særlige komiteer med repræsentanter med kommerciel ekspertise fra produktionen og fra marketingsafdelingen, en proces der gentages to-tre gange, før man tager stilling til, om det er noget der skal sættes på og om det skal patenteres eller ej. Den kolde kalkyle viser ofte, at det ikke kan betale sig. I mange tilfælde vil man vurdere, at opfindelsen ikke er voldsomt epokegørende, og at udviklingen på området går så hurtigt, at opdagelsen vil være afløst af noget bedre i løbet af få år, så det bare gælder om at få det sat i produktion.

Elastik i metermål

Patent-fatamorgana'ne er ved at blive skrevet ind i universiteternes udviklingskontrakter. Det ses blandt andet i udkastet til Københavns Universitets nye udviklingskontrakt, hvor det fremgår, at mængden af nye opfindelser skal øges med 25 procent. Lige netop den oplysning fremkalder en solid latter:

”Ha-ha, øgningskrav er jo elastik i metermål – det er lige så tåbeligt, som når kolleger fortæller, at resultatkontrakterne nu taler om, at der skal publiceres 10 procent mere - på et tidspunkt hvor verdenslitteraturen flyder over alle bredder af ligegyldige artikler, som ingen har tid til at læse. Man skulle hellere sige, at man kun måtte publicere en artikel om året,” siger Axel Michelsen.

Han mener at der skulle fokuseres mere på at få uddannet gode forskere end på at få taget patenter:

”Hvis du spørger de firmaer, der er forsk-

ningsmæssigt rigtigt langt fremme skoene, som Haldor Topsøe eller Novo, så efterspørger de først og fremmest gode ph.d.'er, der har været fremme ved forskningens frontlinjer. Det ene udelukker ikke det andet, men fokus er ved at blive flyttet – man tænker for meget på opfindelser og kommerciel udnyttelse og tænker for lidt på, at uddannelse af fremragende kandidater er universiteternes kerneprodukt.”

Han er ikke modstander af at nyttiggøre det der kan nyttiggøres:

”Men jeg advarer om, at hvis man drejer det hele over mod anvendelse, så vil man om 25 år ikke længere have forudsætningen for at forstå, hvad de andre går og laver.”

TKW

Globaliseringsstrategi

I stedet for bestyrelser: Ansæt en kontordame til at administrere ministeriets detailstyring

Axel Michelsen, professor emeritus og for Carlsberg Laboratoriums bestyrelse med stor erfaring i samspil mellem grundforskning og anvendt forskning, er ikke imponeret over regeringens globaliseringsstrategi og over universitetsreformen i det hele taget:

”Globaliseringsrådets oplæg - ”universiteter i verdensklasse” - er umådelig upræcist og fyldt med flokler, så det er svært at sige, hvad man skal lægge i det. Det er bare en samling slagord.”

Når det gælder universitetsbestyrelserne, så sidder de jo der med blafrende ører og venter på, hvad der nu kommer. Det har intet at gøre med den måde bestyrelser fungerer på i det private erhvervsliv. På universiteterne er bestyrelserne forvandlet til ekspeditionskontorer. Tag blot regeringens udmelding om, hvordan studierne skal nyorganiseres - med flere eksaminer og kortere forløb og nedskårne specialer. Hvis ministeriet ønsker at detailstyre på det niveau, så skulle de lade være med at ansætte bestyrelser, så kunne man lige så godt ansætte en kontordame til at ekspedere sagerne videre. Med de diktater, der kommer, kan jeg ikke se, hvad bestyrelserne skal foretage sig.

Jeg kan tillade mig at sige det åbent, fordi jeg er emeritus, og ikke længere en del af systemet - ude på universiteterne mener folk det samme, men de sidder og dukker sig.”

Ph.d.'er: Barokt krav om flere kurser

Ph.d.-ernes arbejdsnormer skal ændres, så tiden bruges på standardforløb og mindre til afhandlingen: Det skal ske ved, at obligatoriske kurser skal vokse fra 6 måneder til 12. Til gengæld skal "pligtarbejdet" (formidling, undervisning el.lign.) sættes ned fra 6 måneder til 3, foreslår en evalueringsrapport om den danske ph.d.-uddannelse.

Formanden for KUs ph.d.-forening er ikke udelte begejstret: "Isoleret set bliver der mindre tid til selvstændig udarbejdelse af afhandling, som stipendiaterne oplever som et stort problem. Det er barokt at hæve kursus-delen til et år, for forskerskolerne o.a. får svært ved at fylde det ud med kurser af høj kvalitet for alle. Derimod lyder forslaget om mindre pligtarbejde godt, for pligten misbruges på nogle studier til at kræve billig standard-undervisning, som ikke har noget med ph.d.'erens projekt at gøre", siger **Charlie Breindahl**.

Men sådan ser evalueringskomiteen ikke på det: "Vi mener, at et større krav til kursussen vil betyde at kvaliteten heri vil blive bedre. Og så vil de studerende i højere grad kunne bruge den standardiserede kursusedel ved udarbejdelse af afhandling – som dermed ikke vil komme i tidspres", lød forklaringen fra udvalgsmedlem **Peder Andersen** på et pressemøde d. 14 marts.

I almindelighed "fungerer ph.d.-studiet godt og giver en tilfredsstillende uddannelse af høj kvalitet". For de vordende ph.d.'ere lyder især et forslag rigtig godt: At 20 pct. af finansieringen i en kommende ph.d.-reform bør afsættes til forløbet efter ph.d.-graden, til post.doc'ere med en varighed på 2-6 år. Hensigten er, at nyslåede ph.d.'ere ikke lander i et karrierehul, samt at "forsyne dansk industri og danske virksomheder med 'innovations post.doc-kandidater'".

Komiteen anbefaler en kraftig forøgelse af antallet af ph.d.-stipendier, uden at fortælle hvor mange fra 2007, eller hvad det vil koste. På pressemødet henviste komiteen blot til regeringsplaner med en fordobling af de nuværende 1000-1200 pr. år: "Og vi har konstateret, at universiteterne er klar til at tage udfordringen op. Og ekstra penge må gerne komme fra i morgen, for det tager altså 3-5 år før en ph.d.-uddannelse er færdig ..."

(Rapport se www.vtu.dk)

Sidste nyt se
www.forskerforum.dk

Stamcelleforsker: Fusker på forventningspres

Verdenskendt stamcelleforsker forfalskede forskningsresultater, fordi han var udsat for forventningspres som en rockstjerne ...

I januar indrømmede den verdensberømte stamcelleforsker Woo Suk Hwang, at han havde forfalsket forskningsresultater.

I forskersamfundet har fupsagen udløst debat om det videnskabelige peer-review-system fungerer godt nok. Det kan måske ikke på kort sigt afsløre bevidste snydere, men på længere sigt vil de blive afsløret. Det er umuligt at stoppe dem, men det vigtige er, at det videnskabelige system, hvor forskere skal være i stand til at gentage andres resultater, vil afsløre fupnumre. Og det skete også med Hwang, som fik trykt en artikel i *Science* i maj 2005. Der blev sået alvorlig tvivl om resultaterne de næste seks måneder, og han blev tvunget til at trække artiklen tilbage inden nytår. Og i januar måtte han så gå til bekendelse. Det forløb tages som tegn på, at systemet fungerer.

Offer for sin berømmelse

Vestlige forskere, som besøgte Hwang i Korea, havde forud oplevet, at denne blev antastet på campus og bedt om autografer. Hans kloning af den første hund – en afghaner – havde gjort ham til en celebritet og et kendt navn i Korea, hvor han blev fejret som nationalhelt. Han havde sågar fået sit kontrajet på et frimærke. Han var berømt på linie med sports- eller popstjerner.

Vestlige stamcelleforskere vurderer, at hans berømmelse kan have spillet en rolle i fupsagen. Hans forskergruppe gjorde egentlig et godt stykke arbejde, men hans celebrity-status skabte også forventninger, som var ude af proportion: "Han var en af de førende, og folk forventede, at han også ville skabe et af de næste mirakler".

Mange peger på, at konkurrencen om bevillinger og placering på ranking-lister betynder et konstant krav om at være i fronten af udviklingen.

Medvidere?

Vestlige forskere undrer sig over, hvad der drev Hwang. Det er nemlig vanskeligt at afvise ham som et totalt fupnummer, for alle er enige om, at han er en fremragende forsker. Da hans resultater med kloningen af afghanerhunden – et ekstremt vanskeligt videnskabeligt spring – fremkom, mistænkte

stamcelleforsker-kolleger, at det var fiktion – men det var det ikke. Det beviste Hwangs forskergruppes ekstreme ekspertise.

Stamcelleforskeren **Stephen Minger** fortæller: "Hans laboratorium var som en fabrik, og jeg finder det umuligt at tro, at han ville være i stand til at manipulere med alle de ansatte, at overbevise dem alle om, at der skulle snydes".

Minger venter spændt på, at den fulde sandhed om Hwang og fuppen kommer frem.

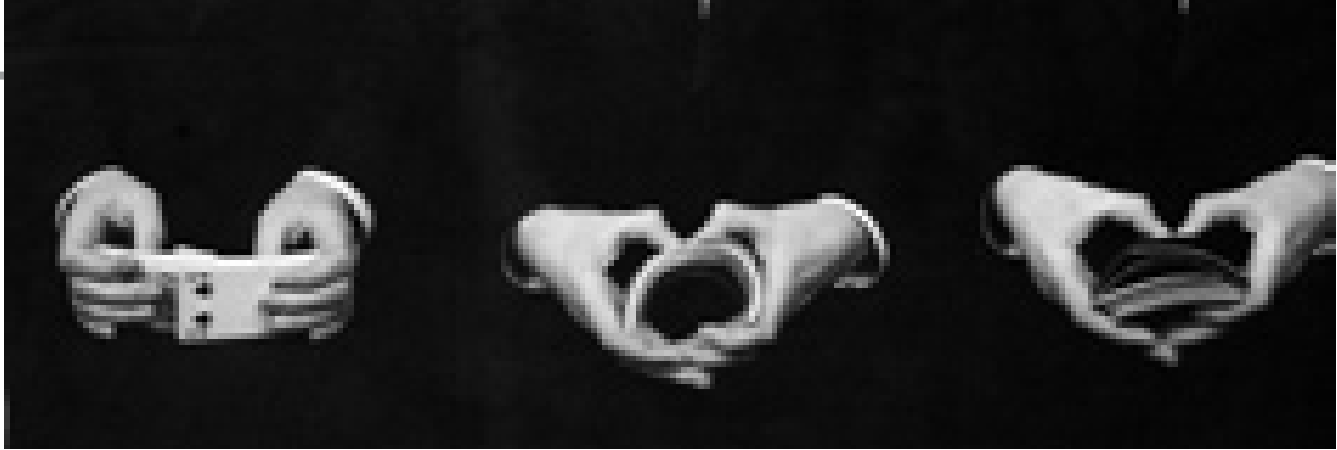
Problemet med med-forfatterskaber

Især i naturvidenskaberne og medicin skrives der artikler med omfattende forfatterlister: "Der samarbejdes, fordi nogle har særlige kompetencer, som vi ikke har. Vi samarbejder og deler forfatterskaber, fordi det samlede resultat er større end dets individuelle dele. Og vi motiverer og belønner hårdt arbejdende assistenter via med-forfatterskaber", siger forklarer biologi-professor **Tim Birkhead** fra Sheffield University. Medforfatterskaber bliver først et problem, når nogle beskyldes for videnskabelig fup. Og her er problemet, at det ses som ubegrundet og urealistisk, at alle medforfattere skal være fuldt fortrolige med alle detaljer i hele artiklen. Men hvis ingen således er "ansvarlige", bliver alle forfattere omfattet af mistro.

Birkhead siger at der er en simpel løsning, foreslået af *Nature*: I "anerkendelses-afsnittet" ("Acknowledgements section") af artikler bør det fremgå hvem der lavede hvad: W designede forsøget og skrev paperet; Y indsamlede data; X stod for den statistiske analyse og Z kørte laboratoriet.

"Jeg kan ikke se mange bagdele, bortset måske fra skuffelsen fra den laboratoriedirektør, der udelukkes fordi hans deltagelse fremstår som temmelig diffus, eller det tilfælde hvor en velestimeret person er tilføjet som 'gæste-forfatter' for at højne paperets status ...", udtaler Birkhead (THES 3. marts).

Gråzone-fusk

Har alle ikke lavet 'selektiv udelukkelse' af forskningsresultater, spørges der i England

I England har den koreanske fupsag skabt debat: *Hvad er fusk?* Fortolkningen kan være bred, og at nogen grad af "bedrag" er udbredt på alle forskningsområder, konstaterer således **Colin Blakemore**, direktør i det medicinske forskningsråd: "Fup har mange former. Det er ikke bare den indlysende fabrikation af data. Jeg kan for eksempel ikke forestille mig, at der findes nogle forskere, som ikke, fra tid til anden, har besluttet ikke at publicere forskningsresultater, som han eller hun ikke kan fortolke eller som ikke passer med de herskende synspunkter. Du kan kalde den slags 'selektiv udelukkelse' en acceptabel side af fusk, men det fordrejer de videnskabelige fremskridt".

Patrick Bateson, tidligere formand for Royal Society tilføjer, at forskere kan være ubevidste om, at de styrer deres resultater: "Der er mange sager, hvor folk får mærkelige resultater og så udelukker dem, fordi de beslutter, at dyrene var syge eller testinstrumenterne var beskidte", forklarer han. "Mange vil indrømme, at de har udelukket data, fordi de gjorde eksperimentet for indviklet".

Bateson konkluderer at det er et problem, at mange forskere vil benægte at *udeladelse* er et problem, og efterlyser en gennemgribende kulturændring. Hans anbefaling vil fremgå af den rapport, som en Royal Society-arbejdsgruppe offentliggør om kort tid.

Nogle har dog allerede afvist Batesons mistænkeliggørelse ved at henvise til, at hovedparten i forskersamfundet er meget nøjeregnende i deres arbejdsformer. Celleforskeren Stephen Minger mener ikke, at der 'ledes' efter bestemte resultater: "Nogle forskere vil måske gentage eksperimenter indtil de får det ønskede resultat, men dem vil jeg ikke kalde gode forskere. Men du er nødt til at være selektiv med, hvad du trykker. Nogle folk vil trykke al slags ragelse (*'rubbish'*) for at lave *et paper*. Men de fleste af os ønsker ikke at arbejde på den måde" (THES 24. febr.).

Mendels forskønnelse

Der er et klassisk fortillælde af 'forskønnelse af data' i videnskabshistorien. Munken Gregor Mendel gennemførte i 1860'erne en række

krydsningsforsøg med bl.a. rynkede og glatte ærter, og de gav ham basis for at formulere nogle arvelighedslove, som i år 1900 gjorde ham til grundlæggeren af den moderne genetik. Mendels love viser sig at holde, men i 1936 påviste R. A. Fisher, en berømt britisk statistiker, at Mendel fuskede i sine forsøg: Forholdet mellem egenskabernes frekvens hos forældre og afkom viser sig statistisk at være for gode. Hans forsøgsresultater lå simpelthen for tæt på hans tese, ubekvemme data eller afvigelser var tilsyneladende sorteret bort så entydigheden var klarere.

Det affødte en hidsig debat om Mendel var en fusk, fordi han havde 'bortredigeret' ubekvemme data. Nogle forklarede, at han simpelthen bare holdt op med at videreføre sine serier i det øjeblik resultaterne passede til hans forventninger. Noget tydede på, at Mendel selv var klar bevist om problemet, for han beordrede alle forsøgsdata destrueret, når han døde.

Forskruet perfektionsgrad er undergravende for den videnskabelige tillid. Men der er da tilskyndelser til at springe over i en tid, hvor der konkurreres hårdt om bevillinger, status og publicering i internationale tidsskrifter

Claus Emmeche

For eftertiden står Mendel som en stor videnskabsmand, som blot ikke overholdt reglerne for "god videnskabelig praksis", fortæller **videnskabsteoretikeren Claus Emmeche**. "Han og den tidlige genetik var heldige, at han faktisk havde næsten ret i sine teser. Det er usandsynligt, at hans teorier havde holdt så længe, hvis han faktisk var helt galt på den, for så havde andre forskere hurtigt opdaget uregelmæssighederne. Men det betyder jo ikke, at man må fusk, blot fordi man evner at udkaste holdbare hypoteser."

Emmeche er 'strammer': Faste standarder

"Det er vigtigt at opretholde sondringen mellem forventninger og forsøg, men alle der er

opdraget med eksperimentel videnskab kender til fristelsen til at smide noget ud. Og man må selvfølgelig godt undlade at publicere forsøgsresultater, hvis man har begået en systematisk fejl. Det vil sjældent være nyttig viden at viderebringe fejl, som er affødt af en klodset forsøgsopstilling", siger Emmeche, der mener, at forskere skal holde sig til den strenge videnskabelige kodeks. Han kalder sig selv "strammer" i spørgsmålet om omgangen med ubekvemme data:

"I videnskabelig praksis gælder de basale standarder. Det er en glidebane, hvis det er praksis at smide ubekvemme data ud. Hvis der fx er en pæn korrelation i 98 forsøg, men to som ligger langt fra kurven, så må du ikke smide dem bort", siger han.

"En slap praksis, hvor man prøver at leve op til en forskruet perfektionsgrad er undergravende for den videnskabelige tillid. Men der er da tilskyndelser til at springe over i en tid, hvor der konkurreres hårdt om bevillinger, status og publicering i internationale tidsskrifter", siger han.

UVVUs rolle: Afgørelser

Til forskel fra England er der herhjemme et uredelighedsudvalg, som kan afgøre fup-anklager. Debatten i kølvandet af Lomborgsagen viste imidlertid, at især samfundsvidenskabsfolk ikke mener, at der kan oprettes 'domstole', der 'objektivt' kan afgøre den slags sager. Men for naturvidenskaberne stiller tingene sig anderledes, mener Emmeche:

"Grundlæggende skal hvert enkelt fagområde have en høj kollegial selvjustits. Og i næste trin mener jeg personligt, at det danske uredelighedssystem (UVVU) er en god instans; den er overordnet universiteter og fagområder og kan sætte sig over lokale praksiser, hvor fagområder er små fyrstedømmer, der selv afgør, hvornår normer overskrides. Gennem UVVU kan uvildige eksperter afgøre, om der er tale om fusk, og de indklagede kan enten dømmes eller renses. Og netop frikendelsen er vigtig, fordi forskere ellers kan blive ofre for ubegrundede mistænkeliggørelser i årevis".

jø

Hvad laver en DJØF'er?

Jens Ewald er professor, dr.jur. og ansat på Juridisk Institut ved Aarhus Universitet siden 1987. Han arbejder på afdelingen for retslære, som dækker over tre store hovedområder, retssociologi, retshistorie og retslære (filosofi, retsvidenskabssteori og retskildelære).

Han er udvalgt som månedens offer i denne vox-pop, fordi han som 45-årig er den aldersmæssigt mest gennemsnitlige DJØF-forsker! Vi fangede ham en torsdag kl. 15.15:

Jens Ewald

Hvad laver du lige nu?

"Lige nu sidder og redigerer et tidsskriftet 'Idrætsjuristen's årsskrift. Og så skal jeg have færdiggjort min lærebog i landbrugsret, samtidig med at jeg er ved at færdiggøre to artikler.

Jeg har undervisningsfri indtil efteråret, fordi jeg lige har afsluttet et 7 ugers undervisningsforløb med fire timers forelæsninger pr. uge i retshistorie. Det er første gang, jeg underviser i det, så jeg skulle gøre en ekstra indsats – også for at overbevise de studerende om, at det er interessant

Hvad underviser og forsker du i?

"Fagligt er jeg bredt funderet. Jeg har undervist i retslære i mange år, samt i landbrugsret og idrætsjura. Men jeg er netop begyndt også at undervise i retshistorie på 1. år. Den tidligere lærer i faget gik på pension, og jeg lå på lur i mange år for at overtage faget, som jeg synes er en meget spændende udfordring.

Jeg har skrevet 12 fag- og lærebøger, senest en biografi om Frederik Vinding Kruse, som var en enormt interessant jurastjerne i 1930'erne. Han blev faktisk tilbudt statsministerposten i 1940, da tyskerne gik ind, men sagde nej. Jeg interesserer mig for biografi-genren, fordi man her ved kan se retslæren i en personkontekst og i en rets- og videnskabshistorisk dimension. Biografier kan fx fortælle om voldsomme fejder i 1920-30'erne, som ligger bag den faktiske udformning af juraen i den periode

Hvor tænker du bedst?

"Åh, tankerne kommer i ubevogtede øjeblikke. Det er helt uafhængigt af, hvad jeg laver. Men jeg tænker vel bedst på kontoret, her er den fornødne ro. Jeg får nok de bedste ideer, når jeg sidder og læser i en anden bog og der opstår krydsende billeddannelser ...

Hvilken fagbog har betydet mest for dig?

"Det kan jeg ikke svare på – lige så lidt som jeg har en ynglingsforfatter eller favorittroman. Men måske kan jeg give dig en fagtitel om nogle timer, når jeg har tænkt mig om

DJØFs universitetslærere og forskere

DJØFs universitets- og forskningsområde (UFO) er en del af DJØF overenskomstforening. UFO har knap 1300 abonnenter. Gennemsnitsalderen er 44,9 år – og jura- lektor Jens Ewald er aldersmæssigt det mest gennemsnitlige medlem af alle ...

Abonnementskredsen er 467 kvinder (gennemsnitsalder 40,8 år) og 833 mænd (gennemsnitsalder 47,3 år).

Medlemskredsen er fordelt på forskere og universitetslærere: ca. 130 sociologer, ca. 200 jurister, ca. 130 cand.oecon'ere, 130 økonomer, 200 politologer m.fl.

Formanden for UFO er lektor Mogens Ove Madsen fra samfundsvidenskab ved Aalborg Universitet.

Hvilke tabuer findes der indenfor dit felt?

"Umiddelbart ingen, men det passer selvfølgelig ikke. Hvis jeg skal sige noget samfundsaktuelt, så oplever jeg, at der er en vis konfliktskyhed i jura-miljøet over for Muhammedkrisen. Men ellers kan jeg ikke lige fremhæve særlige emner eller temaer.

Men det er jo heller ikke sådan, at jeg diskuterer bestemte sager med kolleger, som jeg ved, at de er lidenskabelige fortalere for og jeg er skeptisk overfor. På den måde er universitetslærere en flok individuelle entreprenører, som er enormt vildt optaget af deres egne faginteresser

Hvad kræves der for at blive god på dit felt?

"Det har jeg et klart svar på, som jeg også giver videre til de studerende: Man skal gøre sig til generalist og ikke til specialist. Man skal interessere sig for hele juraen og være nysgerrig over for bredere temaer - og ikke kun det specielle. Specialister er de dårligste jurister, jeg kender ...

Hvis du var universitetsminister, hvad skulle så være din første handling?

"Jeg ville gøre noget ved det største problem: At der sker et alt for kraftigt forsøg på at styre efter den samme målestok. I dag tvinges den naturvidenskabelige (empiriske) målestok ned over sektoren, herunder samfundsvidenskab og juraen – og de kan ikke puttes på samme formel. Når der fx kommer centraliserede regler for, hvad der er 'anerkendt forskning', bliver det et meget konkret problem, at danske jurister skal publicere på engelsk for at leve op til firkantede publiceringsregler. Hvad så med alt den højt kvalificerede forskning, som offentliggøres på dansk af hensyn til det almindelige retsliv?

Hvad vil du gerne læse i FORSKERforum?

"Jeg læser gerne bladet og synes at det er vigtigt at få tilbundsgående nyheder og kritiske analyser – ikke kun negative, men også konstruktive. Men jeg holder også meget af portrætter, og så vil jeg gerne høre om unge forskeres forhold. Jeg vejleder, og der bør virkelig gøres en indsats for at forbedre de unges karriereveje

"Det er væsentligt for Videnskabsministeriet at understrege, at ministeriet ikke har skrevet oplægget om oprettelse af et dansk Clearinghouse", understregede vicedirektør **René Bugge Bertram** flere gange i sit indlæg på konference om "bedre brug af evidensbaseret uddannelsesforskning".

Mens Videnskabsministeriet således vaskede hænder, var Undervisningsministeriets repræsentant tavs om Bertel Haarders indflydelse – selv om de fleste deltagere på konferencen formentlig kender til historien om, hvordan Bertel Haarder gennem de seneste måneder har søgt indflydelse på netop DPU's udviklingskontrakt.

Og Undervisningsministeriets interesser i opbygning af en dansk Clearinghouse – en dansk vidensbase om uddannelsespraksis, -evaluering og -forskning – er da også ganske åbenbar, idet ministeriet herigennem kan hente ny viden til den pædagogiske sektor og folkeskolen, kan indhente redskaber til styring og økonomisering i sektoren, og direkte og indirekte få betydelig afsmitning på det generelle forskningsmiljø igennem de krav, som stilles til Clearinghouse'.

Brugerstyret forskning

Ministeriernes indblanding i opbygningen blev kun indirekte berørt på konferencen igennem et spørgsmål om, hvad der skal være forskernes rolle i formuleringen af Clearinghouse's opgaver. Af strukturoplægget fremgår nemlig, at der skal etableres et styringsorgan "**Forum for uddannelsesforskning**" med 10 medlemmer. Den politiske styring af institutionen sker via udpegningsfasen, hvor det er DPU's bestyrelse og ministerierne, der i samråd udvælger de 10.

Opbygning af Clearinghouse't ses af skeptikere som det første trin til at styre universiteterne hen mod politisk udvalgte strategiområder på bekostning af den frie forskning. I Undervisningsministeriets jargon hedder det "evidens-forskning" – *hvad kan det bruges til*. At det netop bliver DPU, som bliver prøvekuld for, hvordan den nye universitetslov kan bruges som styringsredskab for eksterne interessenter er intet tilfælde. Det fremgik tydeligt af konferencen, at der på det pædagogiske område findes en række brugere, som kræver mere brugbar forskning, hurtigst muligt.

For DPU bliver det en meget forpligtende sag. Clearinghouse skal skrives ind i DPU's udviklingskontrakt med den afsmittende effekt, som det kan give.

Konsensuskonference

Konferencen var planlagt af DPU og de to ministerier i fællesskab. Undervisningsminister Bertel Haarder, som ellers har været meget aktiv i at stille krav til DPU's aktiviteter, var ikke til stede.

Videnskabsministeriets departementschef **Uffe Toudal Pedersen** sagde i sin indled-

Styring: Dansk Clearinghouse

Årskonferencen om opbygning af et dansk didaktisk videnscenter med base på DPU

ning, at Clearinghouse skal etableres, fordi en OECD-evaluering i 2004 konstaterede, at der ikke er en tæt forbindelse mellem uddannelsessektoren og forskningen, at skellet mellem CVU-sektoren og forskningen er for stort ("ikke tilstrækkeligt lever op til CVU-verdenens behov") og ikke mindst, at den politiske debat om PISA-undersøgelsen havde tydeliggjort, at der er problemer i grundskolen, som forskningen i højere grad kan bidrage til at løse.

Konferencen var planlagt som en konsensus-sag, idet der ikke var *opponenter / kritikere* indlagt i programmet. Og der blev da også stillet få kritiske spørgsmål, bortset fra dem fra de didaktiske institutioner, som mente sig kørt over, da Clearinghouse blev lagt på DPU. Professorerne Henning Salling Olesen og Palle Rasmussen fortalte, at miljøerne på KU, SDU, AaU og RUC ikke var blevet inddraget i overvejelserne. Denne rivaliserende indsigelse blev indirekte imødegået af DPU-rektor **Lars Henrik Schmidts** indledning: "Der er herhjemme en udmærket tradition for 'dialog', hvilket betyder, at forskellige interesser bliver 'hørt', men det betyder ikke nødvendigvis 'dialektik', sådan at man skal mødes på halvvejen. For ikke alle synspunkter er nødvendigvis lige fornuftige. Og i denne sag har der været dialog, og herefter sætter nogle interessenter sig igennem, og de er i denne sag politiske".

Men ingen blandt de 200 deltagere havde lyst til at støtte professorernes protester, bortset fra med klapsalver, så konsensuskonferencen fortsatte uanfægtet.

Vigtigheden af armslængde

Direktør Christian Thune fra Evalueringscentret – som er dem herhjemme, der har størst erfaring med opbygning af vidensopsamling – gennemgik i sit indlæg nogle af de centrale elementer og faldgruber for en sådan institution. Som udgangspunkt skal man gøre sig klart, at det er "en interessent-verden", hvor man skal være i stand til at prioritere sine opgaver.

Thune mente dog tilsyneladende også, at en dansk Clearinghouse skal bygges op fra grunden: "Der er en del begreber, som skal afklares: Hvad er forskning, evidens, vidensdeling, anvendt forskning osv. Det er spørgsmål, som jeg ikke håber bliver for politiske i institutionens etableringsfase".

Han understregede som det vigtigste for "en kvalitetssikrings-institution" i en verden med interessenter, at myndigheder holdes på "armslængdes afstand":

"I sådanne institutioner, der skal udarbejde en årlig liste, er der altid risiko for, at man kan beskyldes for at lave politisk bestillingsarbejde. Derfor skal man sørge for at sikre sin legitimitet. Det skal for eksempel være sådan, at de rapporter eller planer, der udarbejdes, ikke kan ændres af opdragsgiveren", sagde Thune. "Det skal være sådan, at Clearinghouse skal være åben i selve formuleringsfasen, men at man skal sikre sig suveræn myndighed over udarbejdelse af projekter eller forskningsudførelsen. Og hvad angår overholdelse af den arbejdsdeling, har vi i Evalueringscentret kun gode erfaringer med Undervisningsministeriet".

Og så tilføjede han: "Men det er da klart, at når der går politik i en sag og en myndighed for stillet politiske spørgsmål, så kan armen blive lidt kortere ..."

Arbejdsgivere definerer opgaverne

Centralt for styringen bliver "**Forum for uddannelsesforskning**" med 10 medlemmer. Organet får en central rolle, idet dette skal formulere en national strategi for uddannelsesforskning – i samspil med det forskningsrådgivende system. Forum'et skal pege på områder hvor uddannelsesforskningen skal styrkes, pege på aktuelt relevante forskningsfelter m.m.

Sammensætningen er ikke *faglig, men politiseret*: Ifølge DPUs eget forslag – jf. Bugge Bertramssens – skal de involverede professionelle, forskerne og lærerne (fx Danmarks Lærereforening) ikke være repræsenteret i *styringen* via forum'et. Forum'et er helt domi-

DPU som prøveklud på kontraktstyring

I denne tid tilretter universitetsbestyrelserne de udviklingskontrakter, som de skal indgå med Videnskabsministeriet i de nærmeste måneder.

Oprettelsen af et Dansk Clearinghouse – en dansk vidensbase om uddannelses-praksis, evaluering og forskning – kan ses som en prøveklud på, hvor langt en ekstern part kan komme med at **kontrakt-styre** et universitet, ved at konkrete aktiviteter og bestemte succeskriterier dikteres i udviklingskontrakten. Undervisningsminister Bertel Haarder har været særdeles interesseret i at få Danmarks Pædagogiske Universitet til at levere redskaber til at styre, måle og evaluere folkeskolen – og DPU har vist sig særdeles sårbar overfor ministerens presion.

neret af eksterne interessenter i pædagogiksektoren. Formanden skal have indsigt i uddannelsessystemet og uddannelsesforskning. Andre indstilles af arbejdsgivere og brugere: Rektorkollegiet, CVU-rektorer, diverse ministerudpegede råd, Undervisningsministeriet, Evalueringsinstituttet samt ikke mindst Kommunernes Landsforening, der er arbejdsgiverne for folkeskolen.

Men hvor er uddannelses-forskerne?

Men kyndige uddannelsesforskere får ikke automatisk en plads. Det var da også pinligt, da DPUs nyudpegede **forsknings-/uddannelses-dekan Bjarne Wahlgren** først prøvede at overse et spørgsmål fra salen om, hvorfor *de professionelle* ikke er repræsenteret. Da han derefter blev aftvunget et svar, kom der en irriteret reaktion:

Bjarne Wahlgren

"Det er ikke rigtigt, at der ikke er forskere med i forum'et. Formanden skal være forskningspolitisk kyndig og have indsigt i uddannelsessystemet. Og der er flere forskningsinstitutioner, fx Rektorkollegiet, som kan indstille kyndige forskere".

Der *kan* indstilles forskere, som *måske* udpeges (af DPUs bestyrelse og de to ministerier i samråd). Men det er intet krav – og dekanen begrundede ikke, hvorfor statutterne ikke giver uddannelsesforskerne pladser, så forum kunne kvalificeres af pædagogisk ekspertise ...

jø

Ph.d.-stipendiat i Cambridge

- et privilegeret liv, men det kræver stor selvdisciplin: Man skal selv sætte sig i gang og man skal selv sige stop om aftenen

"Lidt fra et diffust helvede til en faglig himmel. Jeg søgte og søgte og blev vraget og vraget. Og pludselig var der så hul igennem..."

Han søgte 50 stillinger, herunder ph.d.-stipendier, uden held. Men fik efter et etårigt forskningsstipendium i Holland mulighed for ph.d.-studium i Cambridge finansieret af Carlsbergfondet.

Rasmus Gjedssø Bertelsen håber her i foråret at lægge sidste hånd på sin ph.d.-afhandling efter knap fire år i Cambridge. Det er et meget privilegeret akademisk liv. Man skulle tro, at det var planlagt, men sådan var det ikke. Havde han fået job på en af de 50 stillinger, var han måske blevet administrator. Men nu er han forsker, og det agter han at fortsætte med, nogen tid endnu.

Cambridge med campus-faciliteter

Cambridge er med 15.000 studerende så lille, at det føles intimt, fordi alting er tæt på hinanden. Universitetet er opdelt i colleges – ikke efter fagområder – så man omgås folk fra alle fagområder. "College-livet er utroligt stimulerende, tæt på særdeles kvikke mennesker inden for alle fag og fra hele verden. Det er som at gennemgå en parallel læreproces, fordi du ved siden af dit fag også tilføres almen dannelse på højeste internationale niveau..."

I Cambridge er Rasmus G. B. medlem af Churchill College, hvor han bor sammen med sin hustru i en simpel, men praktisk kollegielejlighed på 50 kvm. En etværelses med køkken og et lille studekammer, hvor han kan sidde og læse. Det er trangt, men er blevet lidt mindre trangt efter at hustruen har fået job på universitetet.

Han behøver dog ikke at læse hjemme. Der er faciliteter og bibliotek i college, som er døgnåbent syv dage om ugen: "Det er fantastisk med college-faciliteter, hvor alt er samlet. Der er et godt bibliotek, rimelig spisesal, begavede medstuderende rundt omkring en fra alle fagområder. Jeg omgås folk fra alle fagområder i højere grad end andre politologer, og det er meget inspirerende. Det er ikke et liv i materiel luksus, men der er så mange andre fordele", siger han. "Studiemiljøet ved danske universiteter mangler campus-faciliteterne. Der er en manglende forståelse af, at der er et stort socialt element ved at studere. Det gør en enorm forskel, at man ikke bare sidder mutters alene på et kollegieværelse. Især måske på humaniora og samfundsvidenskab, hvor man studerer solo i modsætning til naturvidenskab med det prakti-

"Ikke at jeg nødvendigvis skal fortsætte altid i en forskerkarriere. En ph.d.-grad er en kæmpe-kvalifikation, uanset hvad man vil lave. Den giver mulighed for at bevæge sig på tværs. Mit forbillede er Lykke Friis, hvis karriere demonstrerer, at man kan bevæge sig fra den offentlige til den private sektor, fra forskning til politiske til administrative jobs. Først var hun forsker på Dansk Udenrigspolitisk Institut, så blev hun Europapolitisk chef i Dansk Industri og nu er hun såmænd blevet pro-rektor på Københavns Universitet".

Kræver passion og selvdisciplin

"Som forsker skal man kunne lide, hvad man laver. Principielt holder man jo aldrig fri, for det faglige rumsterer altid i baghovedet. Det er en generel erfaring for ph.d.-studerende, at hvis man ikke er passioneret om ens projekt, så bliver det helvede på jord, fordi man skal selvmotivere sig i 3-4 år."

På Cambridge er de faglige lærerkræfter i verdensklasse, men det personlige udbytte afhænger helt af ens eget engagement: "Man har en vejleder, men hvor tit man ser vedkommende er fuldstændig overladt til en selv. Stor selvdisciplin er en forudsætning for at få et godt resultat. Man har enorm frihed, men skal også selv sætte grænserne. Det er forskningens forbandelse, men også det, som gør det sjovt."

Privilegiet: Det mest intellektuelt stimulerende miljø

"Når man er i miljøer som Cambridge skal man lige huske at skønne på, at man er i et af de mest intellektuelt stimulerende i verden, og man kan gøre som man vil", konstaterer Rasmus GB om sin situation.

Da han havde fået sit ph.d.-stipendium tænkte han, at tre år var lang tid. Men hurtigt gik det op for ham, at der fulgte et stort ansvar og stor selvdisciplin med:

"Man skal selv sætte sig i gang om morgenen, og man skal selv sige stop om aftenen. Man har jo ikke en kontorchef, som fortæller en, hvad man skal lave og hvornår noget er godt nok. I den forstand er det godt, at der er en max-grænse på afhandlinger på 80.000 ord ...", siger han.

Selv er han i gang med at overskride sin normerede studietid på tre år med et år, bl.a. som offer for store ambitioner: "Det har jeg såmænd ikke dårlig samvittighed over, men er lidt ærgerlig. Jeg havde slået et for stort brød op. Censor på min førsteårsrapport forsøgte at indskærpe mig, at projektet var for stort, men så for der en djævel i mig; jeg skulle vise dem, skulle jeg. Men i dag må jeg erkende, at det var nok for stort – og det lærer man meget af. Desuden havde jeg økonomisk mulighed for at deltage i en del konferencer, så jeg valgte at holde mere end ti

oplæg på to år, hvilket har været meget værdifuldt."

Karriere er spin-off

Ved internationale universiteter i Schweiz, Storbritannien og Frankrig har Rasmus GB bemærket den langsigtede indflydelse ved at uddanne fremtidige udenlandske beslutningstagere. Og han drager sine helt egne konklusioner på ravagen om de danske Muhammed-tegninger:

"Politikere taler om 'fra forskning til faktura', men skulle tale om 'til indflydelse', og bl.a. Dansk Industri taler om at tiltrække udenlandske studerende i naturvidenskab og teknik. Tænk, hvis der sad 100 centralt placerede personer i politik, medier, kulturliv osv. i den muslimske verden, med danske kandidatgrader til fælles! De havde måske kostet 40-50 millioner – som vel at mærke var blevet brugt på danske universiteter - at uddanne, men havde muligvis kunne redde hundredevis af millioner, hvis ikke milliarder, i eksport..."

Selv om han ikke har færdiggjort ph.d.-projektet har han allerede sikret sig en to-årig post.doc. på et andet prestige-universitet, Harvard i USA.

"Den er spin-off på det personlige netværk, jeg har fået i det internationale miljø. Jeg var arrangør af et symposium i Cambridge, hvor hovedtaleren var topprofessor på Harvard. Havde jeg siddet på et skandina-

visk universitet – hverken mere eller mindre flittig – , havde det nok været sværere at få besøg af ham. Jeg foreslog ham et projekt, og det passede åbenbart i de forskningsinteresser, som Harvard har. Forskningsrådet har så sikret min finansiering.”

Danmark: Provinsialisme i globaliseringens tidsalder

Rasmus G.B. medgiver, at han er nomade. Siden studentereksamen har han aldrig været mere end to år på det samme sted eller land. Som kandidatstuderende var han et par år på Islands Universitet og andre to år i Genève og Lausanne. Som cand.scient.pol. et år som forskningsstipendiat i Amsterdam, og andet år af sit ph.d.studium i Paris.

De internationale erfaringer har gjort ham ydmyg over for, hvad man kan lære i udlandet, og noget forskrækket over den danske provinsialisme:

”Danske arbejdsgivere lader ikke til at have interesse for udenlandske erfaringer. Mit yndlingseksempel er, at jeg blev kaldt til samtale på et barselsvikariat i en stor dansk interesseorganisation efter fire år i udlandet. Her blev jeg så mødt af to fuldmægtige og en kontorchef, alle unge, som fuldstændigt ignorerede mine - høje - udenlandske karakterer og erfaringer til fordel for danske karakterer fra begyndelsen af mine studier. De karakterer var knap så gode – nok pga for meget studenterpolitik – så det job fik jeg ikke...”

Danske sovepuder

Den nomadiske tilværelse har åbnet øjne på andre måder:

”Vi har et højt niveau i Danmark, men vi skal passe på, at vi ikke stikker os selv blå i øjnene med, at vi har verdens bedste uddannelsessystem og så videre - for det har vi ikke. Den illusion bliver nemt en sovepude, for jeg har også set høj kvalitet andre steder. Lande som de skandinaviske skal også tage sig meget i agt. De har ofte lige netop størrelsen til uddannelsesmæssig selvforsyning samt en eller meget få institution eller lignende på et område, som så får monopol”, siger han og udtrykker skepsis omkring fusionstankerne for danske universiteter.

”Meget symptomatisk er vi lovlig hurtige til at rose vores sprogkundskaber, der som en selvfølgelighed forbindes med engelsk. Jeg oplevede først i Genève og Lausanne, hvilke netværk der er omkring f.eks. fransk og spansk. Her er en smeltedigel af utroligt begavede studerende fra Latinamerika, Afrika, Canada, Mellemøsten osv. – og det er et miljø, hvor der er meget få skandinaver – ærgerligt nok”.

jø

Ikke materiel rigdom

Som 31-årig ejer Rasmus G.B. det tøj, han går i, og en stak bøger. Der er investeret i oplevelser

”Materielt er det ikke et privilegeret liv, men oplevelsmæssigt og åndeligt er det. Jeg har gymnasiekammerater, som købte parcelhus, da de var i begyndelsen af tyverne. Som 31-årig ejer jeg det tøj, jeg går i, og en stak bøger”, siger han. ”Jeg har ingen pensionsopsparing, til gengæld har jeg investeret i oplevelser og erfaringer, som forhåbentlig vil give mig andre muligheder i fremtiden. Under hvilke andre omstændigheder kunne man gøre sig håb om at få en billig kollegiebolig i tilknytning til en af verdens mest inspirerende forskningsinstitutioner”, spørger han.

Hans leveomkostninger dækkes via et Huygens stipendiat i Amsterdam på ca 700 euro om måneden. Og som Carlsberg stipendiat i Cambridge får han 15.000 £ (163.500 kr.) om året, hvoraf de 5.000 går til universitetsafgifter.

Tre år på pasta ...

”Min privatøkonomi er jo offentligt kendt via stipendiet, og det er jo ikke meget at leve af som højtuddannet 31-årig. Men jeg klager ikke, for det er på andre måder en privilegeret tilværelse. Og jeg gør mig nok ikke videre populær ved at regne ud, at man kunne få en hel del forsknings-kvalitet ud af den model. Der kunne vist gå tre af min slags på en offentligt dansk ph.d.-stilling...”, siger han.

Han er også blevet ydmyg ved at se på nogle af sine ph.d.-kolleger på Cambridge:

”Der er 116 ph.d.-studerende – stort set alle udlændinge – indskrevet på mit institut, som ikke finansierer en eneste heraf. Så der er 116 forskellige sammensætninger af britiske og udenlandske legater, stipendier, lån, selvfinansiering osv. Nogle har taget familien med fra et udviklingsland og lever af ingenting. Jeg kender en familie med to voksne og to børn, faderen er en utrolig dygtig og talentfuld forsker. De eksisterer for 8.-9.000 £ om året her i Cambridge. Det er tre år på pasta, men så er det også deres billet til fremtiden.”

Gerne til Danmark, men ...

Rasmus G.B. medgiver, at der er ofret noget på forskerkarrierens alter. Han har ikke stiftet bolig eller fået børn.

”Det har da været økonomisk hårdt – og personligt. Når man kommer et nyt sted hen, er det let at føle sig ensom, for man kender ikke en mors sjæl og skal være opsigende for at få et netværk. Hvis man sætter stor pris på at have sin familie og venner omkring sig, så skal man ikke leve på denne måde. Og jeg har

også mange studiekammerater i København, som kom fra HT-området og er blevet der”.

Nu står han overfor en periode på Harvard. Men på et tidspunkt vil han gerne tilbage til Danmark. Men der er flere blokeringer: ”Det høje skattetryk holder mig ikke tilbage. Danskerne får jo velfærdsgoder for pengene. I England er skattetrykket ikke stort, Cambridge er et smørhul. Men jeg er knap så imponeret af, hvordan samfundet derude fungerer: Infrastrukturen er ofte mangelfuld, og der er brugerbetaling på børns og unges uddannelse: Jeg kender en familie, som bruger 110.000 kr. årligt på deres tre børns uddannelse”.

Rasmus G.B.

... og hvad med konen

Det afgørende er naturligvis, hvordan hans jobsituation vil være, når han kommer hjem: ”Jeg har kvalifikationer og erfaringer, men der eksisterer jo også provinsialismen og snæversynet over for det udefrakommende. Jeg må sætte min lid til, at jeg både kan gå efter jobs i det offentlige og det private, som forsker, forvalter eller rådgiver. Eksemplet Lykke Friis er beviset på, at man kan komme langt omkring med en ph.d.-grad. Og jeg møder da heldigvis også interesse fra forskellige arbejdsgivere.”

Og så er han bekymret for, hvordan hans mexicanske kone – som også er samfundsvidenskabsuddannet - bliver modtaget:

”Første problem er jo, om jeg kan få lov til at tage hende med ind”, siger han. ”Og næste problem er, hvilke muligheder hun vil få. Det nytter jo ikke at jeg får et godt job, hvis min familie ikke trives. Og her kan jeg godt være bekymret, for når jeg som 'white-male-protellant' kun blev bedømt på mine danske merit, så tør jeg ikke tænke på, hvad min hustru - som ikke-vestlig kvinde – kan blive udsat for ...”

jø

Irak: Forskere i skudlinien

Det anslås, at 250-500 irakiske intellektuelle / akademikere er forsvundet eller likvideret siden Saddam Hussein blev væltet. Alene 80 universitetslærere fra Bagdads Universitet er rapporteret dræbt. I de første 14 dage i marts blev 12 akademikere dræbt.

Meget få af disse handlinger undersøges af myndighederne og næsten ingen opklares.

Politologen og formanden for den Iraks professorforening **Sa'ad Jawad** vurderer, at nogle akademikere simpelthen er udvalgt, fordi de havde forbindelser til det tidligere Saddam-Baath-regime, mens andre synes at være ofre for en fundamentalistisk kampanje, der skal eliminere potentielle viden-

skabelige fremskridt. Men der er også rapporter om, at besættelsesstyrkerne har delta- get, fx stod en velestimeret kemiker, Munim Al Izmerly, på USAs liste over de 200 mest eftersøgte, og han døde af et slag i baghovedet mens han var i amerikansk varetægt i februar 2004.

4000 universitetsansatte blev fyret efter Saddams fald, fordi de angiveligt havde haft tæt forbindelse til Saddams Baath-parti. Formanden for professorforeningen tilføjer, at mens der er brugt 1,3 mia. \$ på opbygning af fængselsvæsenet, så er der ikke brugt 1 \$ på en bog, et skrivebord eller uddannelse... (Kilde The Times 10.3 2006).

En professors død

Af Haifa Zangana

I et brev til en ven i Europa udtrykte Abdul Razaq al-Na'as, professor ved Bagdads universitet, sorg over sine dræbte venner og kolleger. Hans brev sluttede med ordene "Hvem mon bliver det næste offer?". Det blev han selv. Den 28. januar kørte al-Na'as fra sit kontor på Bagdads universitet. Vejen spærredes pludselig af to biler, og der bliver åbnet ild. Han blev dræbt på stedet.

Al-Na'as er ikke den første universitetslærer, der har mistet livet i det nye Iraks kaos. Akademikere og videnskabsfolk i hundredvis har mødt samme skæbne siden invasionen i marts 2003. På Bagdads universiteter alene savner man 80 medarbejdere. Undervisningsministeren udtalte for nylig, at 296 undervisningsansatte var blevet dræbt og 133 såret i løbet af 2005.

Ikke en eneste af disse forbrydelser er blevet undersøgt af besættelsesstyrkerne eller de foreløbige irakiske regeringer. Det overlader man til internationale humanitære grupper og anti-krigsorganisationer, heriblandt Bruxelles-tribunalet om Irak, som har udarbejdet en optegnelse med det formål at overtale FN's særlige rapportør om summariske henrettelser til at iværksætte en undersøgelse. Det lader sig gøre ved hjælp fra irakiske akademikere, som dermed sætter livet på spil.

Ofrene har været både mænd og kvinder fra hele landet og med forskellige etniske, religiøse og politiske tilhørsforhold. De fleste af ofrene har givet udtryk for, at de har været imod besættelsen. For de flestes vedkommende blev de dræbt på en måde, der tyder på koldblodig likvidering. Ingen har taget ansvar.

Som mange irakere er jeg overbevist om, at mordene har været politisk motiverede og sammenkoblet med besættelsesstyrkerens manglende evne til at vinde nævneværdig opbakning i befolkningen. For at besættelsens mål kan opfyldes, kræves det, at uafhængige stemmer må udryddes. Vi føler, at vi nu er vidner til et overlagt forsøg på at tilintetgøre det intellektuelle miljø i Irak.

Dr al-Na'as var et kendt ansigt på tv-stationerne al-Jazeera og al-Arabiya. Han havde ofte fordømt de amerikanske ledede styrkers fortsatte tilstedeværelse i Irak, ligesom han

havde kritiseret de sekteriske foreløbige regeringer og deres militser. Hans tilfælde ekkoer likvideringen af Dr Abdullateef al-Mayah, en fremtrædende menneskerettighedsforkæmper og kritiker af besættelsen, som blev dræbt kun 12 timer efter, at han på al-Jazeera havde fordømt korruptionen i det amerikanske udnævnte irakiske overgangsråd.

Den opløste irakiske hær er nu afløst af militser, som agerer helt efter egne spilleregler. Nogle enheder opererer under 'legal' maske, f.eks. Ulvebrigaden, der er tilknyttet Indenrigsministeriet, og som er berygtet for sine terrorkraider på moskeer samt tortur af civile.

I sidste måned anklagede journalisten Abdul Hadi al-Zaidi regeringens militser for at forfølge de intellektuelle. Han er én blandt flere irakiske journalister, der i kølvandet på mordet på al-Na'as gik i strejke med krav om en omgående undersøgelse af den "systematiske likvideringskampagne" mod intellektuelle, som er imod besættelsen.

Efter bombeattentaterne i London i juli lovede Tony Blair den britiske befolkning, at gerningsmændene ville blive draget til ansvar. I Irak gør den britiske regering det stik modsatte. Af besættelsesloven fremgår det, at udenlandske soldater, diplomater samt deres *kontrahtenter* i det tilfælde, at de måtte være implicerede i drabet på irakiske civile ikke kan anholdes eller retsforfølges i Irak. Såvel den britiske som den amerikanske regering vender det blinde øje til systematiske overtrædelser af menneskerettigheder og mord begået af deres klienter i Irak.

Det er efterhånden indlysende, at besættelsesstyrkerne med deres elitetropper og et budget på \$6 milliarder om måneden ikke kan holde på Irak. Den eneste hæderlige og realistiske udvej består i en reel dialog med den irakiske modstandsbevægelse om en fuldstændig tilbagetrækning af udenlandske tropper, tilstrækkelige krigsskadeerstatninger samt gældssanering med henblik på landets genopbygning.

Kilde: Uddrag fra The Guardian 28-02-2006 i Martin Aitkens oversættelse

Islam er ikke

Fundamentalister: Ifølge islamisk

På World Economic Forum i Davos i januar observerede jeg noget afslørende. I en session om den religiøse højrefløj i USA lavede en bladtegner en satire over Pat Robertson, en af USA's mest indflydelsesrige kristne prædikanter. Blandt alle os, der morede sig, var en prominent britisk muslim. Hans smil stivnede dog i det øjeblik, vi blev vist en tegning, der gjorde grin med muslimske præster.

Siden da er der opstået et voldsomt slagsmål på grund af nogle karikaturtegninger – oprindeligt bragt i en dansk avis – af profeten Muhammed. Arabiske ambassadører er blevet hjemkaldt fra København, skandinaviske ambassader og konsulater er blevet genstand for brandattentater, og muslimske demonstranter så langt væk som i Indonesien har afbrændt det danske flag, som jo indeholder et af de helligste kristne symboler, korset.

Den arabiske elite elsker sådanne kontroverser, fordi de giver mulighed for at kanalisere vrede væk fra lokale uretfærdigheder. Intet under, at Libanons præsident Lahoud insisterede på, at hans land "ikke kan acceptere, at nogen som helst religion bliver udsat for krænkelse". Den er god – især når man tager i betragtning, at Libanon siden sidst i 1970'erne har stået bag den rabiate anti-semitiske satellitkanal al-Manar.

På lignende vis udtalte justitsministeren i de Forenede arabiske Emirater, at de danske tegninger repræsenterede "kulturterrorisme, ikke ytringsfrihed". Det kommer fra et land, der promoverer sin hovedstad som "Golfens Las Vegas", men som samtidig blokerer min hjemmeside – muslimrefusenik.com – angiveligt fordi den er "uforenelig med [Emiraternes] moralske værdier". Måske skulle jeg hellere have lavet en online casino.

Vi muslimer har meget lidt troværdighed, når vi kræver, at vores tro skal respekteres, hvis vi ikke samtidig udviser samme respekt over for andres. Hvornår har vi egentlig demonstreret imod, at Saudi Arabien nægter kristne og jøder at betrede jorden i Mekka? De må en sjælden gang godt komme på forretningsrejse, men så heller ikke mere. Så længe ikke-kristne er velkomne i Rom, og Jerusalem tager ikke-jøder til sig, har vi muslimer noget mere end karikaturtegninger at protestere over.

Ikke fordi jeg mener, at vi helt skal se bort fra behovet for at tage religion alvorligt. Faktisk ser muslimer med stor alvor på selve behovet for at være alvorlig. Islam indeholder sågar en læresætning imod "overdreven latter" – og nej, det er ikke noget, jeg finder på. Men betyder det, at vi nødvendigvis skal råbe "blasfemi" på grund af nogle mindre flatterende afbildninger af profeten Muhammed? Gu' gør det ej.

Faktisk står det i Koranen, at der altid vil være ikke-troende, og at det er op til Allah snarere end muslimerne selv at tage sig af

til at spøge med – og det er problemet

overlevering var profeten et menneske og til og med fejlbarlig, konstaterer kvinde og muslim Irshad Manji

dét. Der står også, at der findes "ingen religiøs tvang" – hvilket rimeligvis må forstås sådan, at ingen bør tvinges til at betragte islamiske normer som hellige.

Fint nok, vil det så lyde fra mange muslimer, men her taler vi altså om profeten Muhammed, Allahs sidste og dermed perfekte sendebud. Men ifølge islamisk overlevering var profeten et menneske og til og med fejlbarlig. Hvilket er grunden til, at vi overhovedet kender til De sataniske Vers, dvs. de afgudsdyrkende passager, som han trak tilbage fra Koranen under henvisning til, at han var blevet narret af Satan.

Når muslimer sætter profeten op på en piedestal, deltager vi i vores egen afgudsdyrkelse. Hele ideen med monoteisme er at tilbede én Gud, ikke en af Guds sendebude. Netop derfor kræver ydmygheden, at troende af og til må gøre nar af sig selv – og hinanden.

Her kommer mit eget bud: En præst, en rabbiner og en mullah mødes ved en konfe-

rence om religion. Samtalen drejer sig ind på tabuer. Præsten siger til rabbineren og mullahen:

"I kan da ikke bilde mig ind, I aldrig har spist svinekød?"

"Aldrig nogensinde, er du da sindssyg!", lyder det samstemmende fra rabbineren og mullahen.

Men præsten er skeptisk: *"Årh, kom nu! Ikke en eneste gang?!!"*

"Ok", siger rabbineren. *"Da jeg var ung, nippede jeg engang til et stykke bacon."*

"Jeg tilstår", siger mullahen så grinende (dog ikke overdrevent): *"Engang i min ungdom åd jeg i kådhed en kotelet."*

Så drejer samtalen over på præstens religiøse skikke: *"Du kan da ikke bilde mig ind, du aldrig har dyrket sex?",* siger mullahen.

"Selvfølgelig har jeg ikke det", svarer præsten: *"Jeg har jo aflagt kyskhedsløfte."*

Mullahen og rabbineren vender begge det hvide ud af øjnene. *"Heller ikke ovenpå et par drinks",* spørger rabbineren drillende.

"Måske blev du fristet over evne", spørger mullahen.

"Ok", tilstår præsten. *"Engang på seminariet havde jeg et seksuelt forhold til en kvinde".*

"Det slår i hvert fald svinekød, gør det ikke?", svarer rabbineren og mullahen.

Hvilket jo blandt andet viser, at jeg som feminist er lige så uren, som jeg er som muslim. Forskellen er bare den, at krænkede feminist er ikke vil true med at slå mig ihjel. Hvilket ikke kan siges om mange af mine muslimske religionsfæller.

Hvad er det egentlig ved "ingen tvang", at de ikke forstår?

*Irshad Manji er gæsteforsker ved Yale Universitet og forfatter til bogen *The Trouble With Islam Today* (forlaget Mainstream).*

Kilde: THES 10-02-2006 i Martin Aitkens oversættelse

Kvalitetssikring	Relevans	Innovationskraft
Kreativitet	Videns-kompetence	Synergi
Benchmarking	Evaluering	Udviklingspotentiale
Dynamisk	Strategisk	Kritisk masse
Konkurrencepotentiale	Globaliseret	Åbenhed

Bullshit bingo-plade for ...

Bullshit bingo

Spillet for dig, der fascineres af moderne udtryk til forbedring af verden

År for år vokser mængden af management-floskler, teknokrat-limbo, varm politisk luft og for den sags skyld forsker-fraser.

Vi er omgivet af 'bullshit' til alle sider. Og vi bruger det selv:

Nøgternt set skyldes det, at vi lever i et *videns-baseret* samfund. Vores evne til at *kommunikere* – både *strategisk* og *kreativt* – er afgørende for, om vi er i stand til at klare os i et bredt spektrum af forskellige sammenhænge. Kort sagt: En sikker formuleringsevne er i dag en af de vigtigste *sociale kompetencer* – også for forskere.

Bingo!
Bingo!
Bingo!
Bingo!
Bingo!

Tilforladelig floskelslyngning

Sidste år udkom den udmærkede lille bog "Om Bullshit", skrevet af en amerikansk professor i moralfilosofi, Harry G. Frankfurt og oversat af professor i retorik Christian Kock.

I sit forord fremlægger oversætteren essensen af filosofiens tålmodige udpakning af begrebet:

Bullshit er "at man siger et eller andet *uden at bekymre sig om hvorvidt det er sandt eller ej*. Det er dermed noget andet, og faktisk farlige, end f.eks. målrettet løgn eller fup."

Det medfører også, at bullshit som regel lyder af noget, klogt, velgennemtænkt eller i det mindste teknokratisk tilforladeligt – men banker man på ordene med sin hammer, så klirrer det stort og hult som et rustent skibsskrog i strandkanten. Andre vil sige, at det er varm luft på dåse, vindfrikadeller, floskelslyngning eller rent ud: Sort snak.

Spilleregler

"Bullshit bingo", som FORSKERforum præsenterer her, er 7-10 år gammelt og stammer fra USA, hvor det opstod i software – og dot.com-kredse i slutningen af sidste århundrede.

Spillet bruges for at undgå at kede sig ihjel i selskab med managementledere, på seminarer, konferencer og lignende.

På et papir noterer man en række af de mest almindelige floskler fra det fagområde, der er på dags-

ordenen – og skriver dem op, som vist, i felter.

Reglerne er herefter som almindelig pensionist-banko. Hver gang en taler nævner et af bullshit ordene på pladen, krydser man af, og når man har en række, to eller hele pladen – alt efter aftalen – springer man op og råber "Bullshit Bingo!"

Endnu bedre er det at være flere, med individuelle plader, hvor nogle ord er sammenfaldende, mens andre er individuelle. Det giver mulighed for ægte konkurrence.

En simplere version er at vælge et enkelt ord, som for eksempel "kompetencer" eller "kvalitet", og så se om en taler når op på at bruge det f.eks. ti gange i løbet af en tale.

På adressen www.bullshitbingo.net kan man se eksempler på amerikanske bingo-plader. De indeholder 24 ord, men vi har lavet en plade med blot 15 ord. Som det fremgår af den amerikanske side, kan man lave plader indenfor forskellige fagområder: Uddannelse, design, medico, marketing og så videre.

TKW

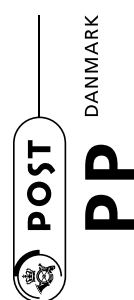
KONKURRENCE

FORSKERforum vil slå et slag for spillet i Danmark, og opfordrer derfor læserne til at indsende deres egne bullshit-plader indenfor forskellige temaer. Altså lister med 15 solide bullshit-ord, evt. med en lille begrundelse (man må gerne genbruge nogle af ovenstående meget brugte udtryk).

Redaktionen ser gerne plader for uni-bingo, sektorforsknings-bingo, universitetsreform-bingo, fusions-bingo, pædagogik-bingo, vtu-bingo, cbs-bingo, dtu-bingo og lignende. Gerne noget der kan bruges i konkrete sammenhænge.

Vi offentliggør dem i bladet og præmierer månedens to bedste med et eksemplar til hver af bogen "Om Bullshit".

Da redaktionen tager evaluering meget seriøst, vil kvaliteten af de indkomne bidrag blive set som et mål til benchmarking af synergien mellem blad og læser.

Maskinel magasinpost
ID-nr. 42026

Afsender:
Postbox 7777
7000 Fredericia

Ændringer vedr. abonnement
ring venligst: 3815 6676